

משנת השבוע

פרשת בראשית תשפ"ו
[שנה ט"ו - גליון ד']

דברות קודש
שיעור הלכה
ניצוצי הדף
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש
ליקוטי מגיד משנה
מצוה יומית
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

הילולא דצדיקא
א געדאנק פון פרשה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה
מערכת המשנה
מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

תוכן הענינים

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג

מצוה יומית..... ו

ליקוטי מגיד משנה..... ח

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יג

שיעורי הלכה..... כב

ניצוצי הדף..... כו

מערכת המשנה..... לב

מראי מקומות ללימוד דף היומי..... לג

הילולא דצדיקא..... לד

מגיד משנה לנוער..... מ

לימוד מצוה יומית

ערב שבת: כ"ה תשרי

מצוה שכב. איסור מלאכה בשמע"צ

שבת קודש: כ"ו תשרי

מצוה שכב. מצות נטילת לולב

פרשת נח

יום ראשון: כ"ז תשרי

מצוה שכב. בסוכות תשבנו שבעת ימים

יום שני: כ"ח תשרי

מצוה שכב. מצות שמירת קרקעות

יום שלישי: כ"ט תשרי

מצוה שכב. מלאכת האילן בשמיטה

יום רביעי: ל' תשרי

מצוה שכב. ספיח קצירך לא תקצור

יום חמישי: א' מרחשון

מצוה שכב. ענבי נזירך לא תבצור

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות

בכל עניני הגליון בפאקס

718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

605.477.4427

♦ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת בראשית שנת תשל"ז

חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. חלק לי'. הוה ההוא גברא דהוה דארי חיטי לפסחא. א"ל חלוק לי' נמי להאי דבמצוה עסיק, חלק לי'. הוה ההוא טייעא דלווה בהדיהו, א"ל חלוק לי' נמי וכו' עיי"ש. נראה מוכח דצדיק גדול ממלאך.

ועיין סנהדרין (צב:) א"ר יוחנן, גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, שנאמר (דניאל ג:כה) "ענה ואמר הא אנא חזי גוברין ארבעה שרין מהלכין בגו נורא וחבל לא איתי בהון, ורויה די רביעאה דמה לבר אלהין". ופרש"י, דברישא חשיב לתלתא צדיקי ומלאך לבסוף, דכתיב 'ורויה די רביעאה דמי לבר אלהין', ע"ש.

ועיין זה"ק פ' לך לך (דף צ' ומדרש ת' כאן ב') ועי' משנת ר' אליעזר (פט"ו עמ' רצ"ו) ר' יהודה אומר, תדע לך שהצדיקים גדולים מן המלאכים. וכי מי גדול, הנושא או הנישא? שכן דרך עבדי המלך נושאים את אדוניהם. וכתיב בצדיקים (תהלים צא:יב) "על כפים ישאונו", הרי שהצדיקים גדולים מן המלאכים. ועיין עץ חיים (להאריז"ל היכל ה' דרושי הצלם ספ"א) שיש מלאכים מרכבה לאדם, ואלו המלאכים הם גרועים מהאדם. אך המלאכים שהם מרכבה להקב"ה הם גבוהים מאדם.

ובאמת כי בגמ' (סנהדרין קב.) שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו וא"ל חזור

"ולמשול ביום ובלילה" (א:יח). במ"ר (ו' ט') הלוא כבר נאמר 'את המאור הגדול לממשלת היום', ומה ת"ל 'ולמשול ביום ובלילה'. אלו הצדיקים שהם שולטים כמה שנברא להאיר ביום ובמה שנברא להאיר בלילה. הה"ד (יהושע י:יג) "וידום השמש וירח עמד עד קום גוי אויביו", ע"ש.

והנראה לפי מה שנחלקו בעלי תריסין אי מלאכים גדולים מצדיקים, או צדיקים גדולים ממלאכים. ופשטו להם מה"ת ומן הנביאים ומן הכתובים ודברי חז"ל דגדולים צדיקים ממלאכי השרת. חדא, כיון שמלאכים אין יכולים לשנות שום דבר בעולם ממנהגו הטבעי - לא בעוה"ז ולא בעוה"ב רק בציווי ה', ובלי זה הם מתנהגים בהכרח, ו"צדיק מושל יראת אלקים" (ש"ב כג:ג), ובידו לגזור ולשנות מעשה בראשית. ובתורה כתיב "וישלח יעקב מלאכים" (בראשית לב:ד), בא ללמדך שגדולים הצדיקים יותר ממלאכי השרת, דמי גדול המשלח או השליח.

ומצינו (חולין ז.) ברפב"י שהלך לפדיון שבויים, פגע ביה בגינאי נהרא. א"ל גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך. א"ל, אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני. אתה ספק עושה, ספק אי אתה עושה. אני ודאי עושה. א"ל אם אי אתה

לראות, אבל מה לו לסגי נהור. א"ל תא חזי דידענא טפי ממך וכו' מאי הוה ליה לההוא צדוקי? איכא דאמרי כחלינהו לעיניה, וא"ד רב ששת נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות. ואם סגי נהור הוה, היאך יהיב בו עיניו? אלא דאור הגנוז סגי נהור נמי רואה בו.

ונראה דזה הוא האור מה שתינוק במעי אמו, שאינו רואה כלל דרך בטן אמו, ואעפ"כ רואה מסוף העולם ועד סופו (עיין נדה ל:), והוא באור הגנוז. ומי שזכה בו אצלו לילה כיום יאיר, ובח' זה היתה בליל פסח. ומצאתי כן גם בהגדת החיד"א ז"ל.

ובזה יל"ב בהגש"פ, מעשה בר"א ור"י ור"ע ור"ט שהיו מסובין בבני ברק וכו' כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית. וקשה, דקאמר 'כל אותו הלילה', א"כ אכתי לילה היתה. וגם האיך לא חשוב בעיני הני ד' מלאכי מעלה לק"ש של שחרית עד שבאו תלמידיהם להזכירם.

אמנם להנ"ל אתי שפיר, דהם זכו לאור הגנוז והי' אצלם לילה כיום יאיר, ונכנסו תלמידיהם וראו האור חשבו שכבר הגיע זמן ק"ש של שחרית, ובאמת אכתי לילה היתה, וכמ"ש 'כל אותו הלילה', כלומר שאכתי לילה היתה, והם חשבוהו ליום.

ולפ"ז נראה דיהושע כשהעמיד השמש בגבעון וירח בעמק אילון (עיין יהושע י: יב), לא היו המאורות שולטים אז, שיהושע העמידן ופסקו מלשמש, וא"כ

כן, ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. והנה הוא גדול מן המלאכים, דהמלאכים יש להם גבול כל יעבורון לגשת, ובצדיקים אני ואתה נטייל. וקצת יש לדחוק דהתם בג"ע, ושם כו"ע מודי.

ובשל"ח הק' האריך הרבה בזה אי גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת. ולפ"ז א"ש "ולמשול ביום ובלילה" - אלו הצדיקים שהם שולטים במה שנברא להאיר ביום ובמה שנברא להאיר בלילה. וזהו הרבנות שהכניע את המאורות בעת בריאתם תחת שליטת צדיקי העולם, שיהיו הם המושלים בהם.

א"י דרש"י פי' עה"פ "להבדיל בין היום ובין הלילה" (א:יד) משנגזו האור הראשון, אבל בשבעת ימי בראשית שימשו האור והחושך הראשונים שניהם יחד בין ביום בין בלילה, ע"ש. ועה"פ "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל" (א:ד), פירש"י ראוהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים לעת"ל, כלומר שעתידים להיות בעולם והצדיקים משתמשים בו כשזוכים.

וידוע ממרן כק"ז הגה"ק ר' עמרם חסידא זיע"א שבירך קודם פטירתו בשם ומלכות בא"י אמ"ה אשר הראה לנו מאור הגנוז מששת ימי בראשית (מובא בדרשות חת"ס ובערוה"ב).

וי"ל דזה נמי ביאור הגמ' (ברכות נח.) רב ששת סגי נהור הוה. הוה קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא, וקם אזל בהדיהו. אשכחיה האי צדוקי, א"ל חצבי לנהרא כגני לייא. כלומר, הרואה הולך

מוגבל ביד כל אדם מדליק נר אחד או שנים כרצונו, ולכל אשר יחפוץ יטלנו. אבל אור הוא בלתי מוגבל לאין שיעור ואין ערך. ובפרט להזוכה לאור תורתו זורחת על פניו שהוא מאור הגנוז שבו נברא העולם, והוא בלתי מוגבל.

ובבריאת העולם הביט הקב"ה בתורה ובו ברא העולם. ולכן מתפללים 'והאר עינינו בתורתך'. וצדיקים זוכים ורואים מסוף העולם ועד סופו, שאין דבר המבדיל באור הגנוז בתורה שיכסנו, ולא כאור החמה אלא כאור שבעת ימי בראשית. ולכן כתיב 'ויהי אור' אלו מעשיהם של צדיקים. ועיין הקדמה לס' הקנינים במ"ח דברים, שצדיק הגדול משתמש באור הגנוז, והבן.

נעדר המאור מן העולם. וצ"ל שיהושע השתמש באור הגנוז מששת ימי בראשית, ואור זה לילה כיום יאיר.

וז"ש המדרש "המאור הגדול לממשלת היום וגו' ויתן אותם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ", אלא שהם אין כחם בין ביום ובין בלילה אלא זה כחו ביום וזה כחו בלילה. ולכן הוסיף "ולמשול ביום ובלילה", אלו הצדיקים שע"י אור הגנוז מאירים בין ביום ובין בלילה כמו בשבעת ימי בראשית.

ואמר הה"ד "שמש בגבעון ידום וירח בעמק אילון", ואז העולם היה חסר אור המאורות שהרי עמדו מלשמש, אלא שיהושע השתמש אז באור הגנוז, ולכן כתיב "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו: כג), כי נר הוא מה שכל אחד מדליק, ואורו

ומי שילמוד במשנה הלכות
אי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקצאת שו"ת אש"ה אהב' תשס"ז

מצוה יומית

מצוה שג. איסור מלאכה ביום טוב

כ"ה תשרי תשפ"ו

הרבה משפחות וכיוצא בזה, ועל הכל יש להתחשב.

בן חו"ל הנמצא בארץ ישראל לענין יו"ט שני

אשר שאלת הלכה למעשה בבן חו"ל שבא לארץ ישראל ודעתו לחזור, היאך ינהוג ביום טוב שני של גליות, אם שהה שם ביום טוב. והבאת דעת החכם צבי (שו"ת סי' קס"ו) הידועה, שדעתו לנהוג כבני ארץ ישראל, ואין לנהוג ביו"ט שני של גליות. וכתבת שפה כל אחד נוהג לפי דעתו, ורצונך לדעת דעתי בזה.

המנהג לבן חו"ל לעשות שני ימים טובים באר"י

אהובי תלמיד, מאד תמהתי על מה שכתבת, ששם כל אחד נוהג על פי דעת החכם צבי, כי לפני איזה שנים הייתי בארצינו הקדושה בחג השבועות וחג הסוכות, ונהגתי ב' ימים כבני חו"ל. ולא עוד אלא שהיה לנו מניין מיוחד בישיבת חיי עולם מבני חו"ל לתפילה ולקריאת התורה ולהקפות. גם היה אז עוד מנין כזה, ובודאי ישנם עוד מנינים שאינם ידועים לי. ולכן אין לי פשר אשר כתבת שכולם מחזיקים בשיטת החכם צבי, כי לפי ידיעתי אדרבה, החרדים לדבר ה' נוהגים כהחולקים על החכם צבי.

והנה הבאת דעת החכם צבי, וגם בשו"ע הגרש"ז (סי' תצ"ו סע' י"א) נראה דפסק כוותיה, וז"ל: בני חו"ל שבאו לארץ ישראל, אע"פ שדעתן לחזור אין עושין אלא יום

מי שמסתפק להשתקע בארץ ישראל לענין יום טוב שני

בענין יו"ט שני לבן חו"ל שלומד בישיבה בארץ ישראל, והוא בדעתו להשתקע שם, ועדיין אינו מוחלט אצלו, אלא הוא כמסופק בדבר.

צריך לדון בכל דבר לפי הענין

הנה בדבר כזה אי אפשר לפסוק בדרך כלל. והגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל אב"ד ירושלים עיה"ק היה רגיל לפסוק בכל בחור או פנוי כשהיה בארץ ישראל, שינהוג כאנשי ארץ ישראל, ולא הודו לו חבריו.

ולפענ"ד צריך לדעת מהות של כל אחד ואחד. וגם לראות בכל יום טוב איך דעתו, דרך העולם להחליט היום כך ולמחר כך. ולכן אי אפשר לי לפסוק בכגון זה מרחוק מקום.

בזמן הזה יותר קל לחיות בארץ ישראל

ובדרך כלל נראה, דבזמן הזה קצת נשתנו הענינים, כי מלפנים היה מאד קשה להיות בארץ ישראל ולחיות שם, וכן לעשות שידוכין לבחורים. ולכן ואפילו היה מחליט, מ"מ בקל היה משנה דעתו.

אבל בזמן הזה שבי"ה הקל מצב הפרנסה בארץ ישראל, וגם יש בארצנו הקדושה ב"ה אלפים ורובבות מאחינו בני ישראל שומרי תורה ומצות, אשר לכן אין טעמים לבטל החלטתו בקל ועל לא דבר, ויש להתחשב בכל זה. גם כי לפעמים יש לו

בתורה ומפטירין בנביא בברכות תחילה וסוף כמו שעושין ביום טוב שני בחו"ל. ודבר זה נעשה מימי קדם בפני גדולי עולם, ולא פקפק אדם בדבר זה מעולם, ע"ש באריכות. והנה מדברי המגן אברהם (או"ח סי' תצ"ו סק"ד), ופרי חדש (שם סק"ב) נראה דסוברים כהבית יוסף.

בדעתו לחזור המנהג לעשות שני ימים טובים

ומיהו מה שנוגע לדידן, הנה כנראה פשוט דעת רוב בנין ורוב מנין, שבן חו"ל ודעתו לחזור נוהג שני ימים, ודלא כחכם צבי. וכן נוהגין בארץ ישראל לפי ידיעתו, וכן יש לנהוג ושלא לשנות מנהג אבותינו.

ומיהו מי שהוא שם יותר משנה, הגם כי בתשובה אחרת (ראה שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' ער"ב) כתבתי דיש זמנים דשנה לאו דוקא, מיהו לענין ישוב ארץ ישראל, השווה שם יותר משנה שלימה אף שדעתו לחזור, אולי כהאי גוונא יש לו דין בן ארץ ישראל אפילו לקולא. וגם בזה אין אני מחליט עדיין, כי גם בזה יש לי עיון גדול וחילוקים, מה שאין הפנאי מסכים כעת להאריך. (שו"ת משנ"ה ח"י"ח סי' רח"צ)

אחד כבני ארץ ישראל. ויש חולקין. אבל רוב הפוסקים כנראה חולקין על החכם צבי.

דברי הבית יוסף

ומרא דארעא דישאל רבינו הבית יוסף (שו"ת אבקות רוכל סי' כ"ו) כתב שנשאל למה העולים לרגל מתפללים בפרהסיא כבני חו"ל, ואין מוחין. והשיב, דבר פשוט הוא, דכל שדעתו לחזור, נוהג כמקום שיצא משם, אפילו להקל, ובלבד שלא יעשה בפני בני מקום שהלך לשם. וכמו שהוא מבואר ברא"ש (פסחים פ"ד סי' ד').

וכתב הר"ן (פסחים נא. ד"ה ורבה) גבי רבה בר בר חנה דאכל דאייתרא משום דדעתו לחזור הוה, דכיון דבצנעא הוה אכיל ליה לא היה צריך לכסויי. וא"כ תפילה דבצנעא היא, פשיטא דנוהג כמקום שיצא משם כיון שדעתו לחזור, זה דבר פשוט לא ניתן לכתוב לעוצם פשיטותו. וכן מעשים בכל יום, בכל שנה ושנה עולים לשלש רגלים מחו"ל לארץ ישראל, ועושים יום טוב שני של גלויות כתיקוניו וכמשפטיו בחו"ל. ולא עוד אלא שמקבצים מנין מבני חו"ל העולים לרגל ומתפללים תפילה, וקורין

ליקוטי מגיד משנה פרשת בראשית

איך שייך יד החזקה בשבירת הלוחות

"ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. בראשית ברא" (דברים לד:יב, בראשית א:א). ופירש"י שהפסוק מדבר על ענין שבירת הלוחות. וצ"ב ד'יד החזקה' שייך אם היה מחזיק ולא נשברו הלוחות, אבל מה ענין של יד החזקה בשבירת הלוחות, הלוא לא עשה שום מעשה בפועל, אלא שזרקן. או כפי שפירשו חז"ל (פסחים פז:) שכיון שפרחו האותיות ונשאר אבן כבד מאד, נפלו ונשתברו מאליהן.

ביאור הק"ו שדרש משה רבינו

ונראה דאיתא בגמ' (שבת פז.) דמשה רבינו למד ק"ו מקרבן פסח, ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות, אמרה תורה "כל בן נכר לא יאכל בו" (שמות יב:מג), התורה כולה כאן וכל ישראל מומרים, על אחת כמה וכמה. והטעם אמרו במדרש (ש"ר מ"ג א') מוטב שידונו כפנויה. והנה יש להקשות על הק"ו, שהרי בריאת וקיום העולם תלוי בקבלת התורה, וכמו שאמרו חז"ל (שם) אמר ר"ל, מאי דכתיב (בראשית א:לא) "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", ה' יתירה למה לי? מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים את התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. וא"כ אין ראיה מפסח שהעולם לא יחרב ולא יתבטל. ועוד צריך להבין מדוע הסכים הקב"ה עם שבירת הלוחות.

משה רבינו לימד לדורות שמוטב שיחרב העולם ולא ישתנה מהתורה כקוצו של יו"ד

ונראה דמשה רבינו הסתפק מה לעשות - אם להחזיק הלוחות בשתי ידיו ולקיים העולם בעצמו, וכדכתיב (שמות לב:י) "ואעשך אותך לגוי גדול", או לשברם ויהיה ביטול העולם. ובא למסקנא שאם אין תורה, נח לו שיחרב העולם, וגם הוא יאבד מן העולם. ולזה היה צריך כח גדול להראות לעיני כל ישראל שלא לפחד ולא לירא משום דבר כדי להעמיד הדת על תילה, ומוטב שיחרב העולם הגשמי, ולא יחסר מן התורה כקוצו של יו"ד. ואם ירצה הקב"ה, יברא עולם חדש. ולמשה רבינו לא איכפת ליה מעולם הזה, כי עליו להחזיק בידיו התורה, בבחינת "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט:יד), שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות סג:), והיה מוכן להמית עצמו בשביל התורה.

נעוץ סוף התורה בתחילתו

וזהו שאמר "ולכל היד החזקה אשר עשה משה לעיני כל ישראל" - זה שבירת הלוחות, שהראה הלכה למעשה לכל דור ודור, כי לא יחושו על עולם הגשמי, ושלא יתקיים

העולם אלא אם יעמדו בפרצה שלא יעברו על התורה. ולזה מתחיל התורה תיכף 'בראשית ברא', כלומר שהקב"ה יברא לעצמו עולם מבראשית, כיון שהתנאי היתה על מנת שיקבלו את התורה, ואם לאו ממילא לא תתקיים.

עשרה דברים ששאל אלכסנדר מוקדון את החכמים

"בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" (א:א). איתא בגמ' (תמיד לא:) עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב וכו'. אמר להן שמים נבראו תחילה או הארץ. אמרו לו שמים נבראו תחילה, שנאמר 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ' וכו'. אמר להן אור נברא תחילה או החושך. אמרו לו מילתא דא אין לה פתר, שאין אדם היודע להשיב על שאלה זו. ונתבאר בגמרא שידעו להשיבו, אלא שהעלימו ממנו, משום שחששו שמא ישאלם מה למעלה ומה למטה, ומה לפנים ומה לאחור, ואסור לדרוש בענין זה, כדאיתא בגמ' (חגיגה יא:). ואין להקשות היאך השיבוהו בשקר שאינם יודעים, שהרי כבר אמרו חז"ל (ברכות ד.) למד לשונך לומר איני יודע, ואפילו אם יודע ודאי רשאי הוא לשנות מפני דרכי שלום (עי' יבמות סה:).

מחלוקת התנאים אם שמים נבראו תחילה או הארץ נבראו תחילה

אכן בסוגית הגמרא (חגיגה יב.) מצינו בזה מחלוקת תנאים, שכך שנינו שם, תנו רבנן בית שמאי אומרים שמים נבראו תחילה ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ'. ובית הלל אומרים ארץ נבראת תחילה ואחר כך שמים, שנאמר (שם ב:ד.) 'ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים'. וחכמים אומרים זה וזה כאחת נבראו, שנאמר (ישעי' מח:יג.) 'אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו'. ולכאורה מבואר שזקני הנגב שאמרו שמים נבראו תחילה סוברים כשיטת בית שמאי (ועי' במהרש"א שם לב. ד"ה א"ל שמים שעמד בזה).

ביאור המחלוקת

וצריך ביאור מה טעם ראו חז"ל לדון ולחלוק בסדר מעשה הבריאה, והרי לכאורה אין בידיעת דבר זה כל תועלת לדורות. ומצינו כמה פעמים בגמרא שהקשו בכגון דא, מאי דהוה הוה (עי' יומא ה:). אלא מוכרחים לומר, שאכן לכשנעמיק בדברים, נמצא שסדר מעשה הבריאה רומז ליסודות בעבודת השי"ת. ויש לבאר מהו הלימוד שיש ללמוד מענין זה.

טעמים שנברא האדם באחרונה

ונראה לבאר בהקדם מה דאיתא (סנהדרין לח.) ת"ר אדם נברא בערב שבת, ומפני מה, שלא יהיו המינים אומרים שותף היה לו לקב"ה במעשה בראשית. דבר אחר, שאם תזוח דעתו עליו, אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית. דבר אחר, כדי שיכנס למצוה מיד. ופירש רש"י (ד"ה למצוה) דהיינו שיכנס לשבת תיכף ליצירתו. דבר אחר, כדי שיכנס לסעודה מיד. וברש"י שם (ד"ה שיכנס) שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ.

משל למלך בשר ודם, שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה, ואח"כ הכניס אורחים, שנאמר (משלי ט:א): "חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה". ומבואר שלולי טעמים אלו, היה מן הדין לברוא את האדם תחילה. והביאור בכך הוא, שהואיל והאדם הוא המובחר שבברואים ונזר הבריאה כולה, מן הראוי להקדימו ולבראו תחילה. וכעין מה שמצינו לענין ברכת הזימון (ברכות מז). שמכבדים את הגדול לברך, ואעפ"כ נתאחזה בריאתו עד ליום הששי מפני הטעמים הנ"ל.

המובחר שבבריאה נברא תחילה

ומכל מקום נמצאנו למדים שהמובחר בבריאה הוא נברא תחילה, וסדר מעשה הבריאה הוא לפי סדר חשיבותם של הברואים. ובה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (שבת פח:): שהתורה שהיא תכלית הבריאה נבראה אלפיים שנה קודם יצירת העולם. ובדרך זו יש לבאר שיסוד מחלוקתם של התנאים בענין מי נברא תחילה - השמים או הארץ, הוא מי מהם מובחר יותר - השמים או הארץ, כלומר האם עיקר התכלית היא לשאוף לביטול הארציות והדביקות בחיי הרוח, או שעיקרה של העבודה היא לקדש את החומר גופא, וכעין מה שאמרו חז"ל (תנחומא נשא ט"ז) בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים.

ביאור מדוע נולד אברהם שהוא מובחר הבריאה רק אחרי כ' דורות

אלא שמעתה יש להקשות, דהנה אברהם אבינו הוא המובחר שבברואים, וכל הבריאה לא נבראה אלא בשבילו, כמו שדרשו חז"ל (ב"ר י"ב ט') עה"פ (בראשית ב:ד) "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - אל תקרי 'בהבראם' אלא 'באברהם', שהוא היה הראשון שהכיר את השי"ת ועבדו, ואף צוה את בניו ואת אחריו לשמור "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (עי' יחי"ט). והוא אביהם של כלל ישראל שקיבלו את התורה, שבעבודה נברא העולם, כמו שאמרו חז"ל (שבת פח:): תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית - אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. וא"כ מדוע לא נברא אלא לאחר עשרים דורות (אבות פ"ה מ"ב), ולא מיד בתחילת הבריאה.

הרשעים נבראו משום ישוב העולם

ונראה ליישב עפ"מ שכתב הרמב"ם (הקדמתו לפירוש המשניות) בביאור הטעם שברא הקב"ה את הרשעים, אע"פ שהוא יודע את כל העתידות, וגלוי לפניו שיחטאו וירעו לעולם. ומבאר שתכלית בריאתם לעשות חברה לצדיקים, ולהסיר שממון נפשות החסידים. בדרך זו מבאר הרמב"ם את הכתוב (דברים ז:כב) "ונשל ה' אלקיך את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלותם מהר פן תרבה עליך חית השדה", והיינו שטובת האדם היא שיהיה העולם מיושב בבריות, ולטובתם של ישראל רצה השי"ת שלא תהא הארץ שממה ללא אנשים הדרים עליה, ומשום כך אינו מכלה את גויי הארץ בבת אחת אלא מעט מעט.

אברהם אבינו נברא אחרי כ' דורות שיהיה הכל מזומן לפניו

ובזה יבואר דהטעם שאברהם אבינו נברא לאחר עשרים דורות, הוא כדרך שאמרו בגמ' (סנהדרין הנ"ל) לענין אדם הראשון כדי שיכנס לסעודה מיד, כלומר שיהא הכל מוכן ומזומן לפניו, וכבר יהיה העולם מיושב באנשים רבים שיהיו לו לצוותא. כמו כן אמרו בגמ' (ברכות נח.) אמר בן זומא כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול: חרש, וזרע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, וברר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני.

האדם נברא באחרונה שיהא הכל מזומן לפניו

בדרך זו יש לבאר מה שכתב רש"י (ויקרא יב:ב) אמר רבי שמלאי, כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה וחיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה וחיה ועוף. כלומר, שאף שמן הדין היה לו להקדים את האדם בסדר הבריאה ומשום שהוא בחיר הברואים, אלא שבריאיתו נתאחרה ליום הששי, כדי שהכל יהיה מוכן ומזומן לפניו, מהאי טעמא נמי נתפרש דינו לאחר דיני בהמה חיה ועוף.

צריך להיזהר שיהיה לו חבורה של יראי ה'

וממוצא הדברים יש ללמוד שהאדם בטבעו מוכרחת לחיות בתוך סביבת אנשים וחברת בני אדם, ואינו יכול לפרוש ולהתבודד לעצמו - הן מצד צרכיו החומריים וכאמור לעיל, הן מצד צרכיו הרוחניים. ובזה יש לבאר את אשר אירע לנח לאחר המבול שנטע כרם "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה" (בראשית ט:כא), והיינו משום שהיה לבד בעולם, וכל שאר הברואים נמחו במי המבול. לפיכך יראה כל אדם להקפיד ולברור לו חברה מהוגנת של יראי ה', שעל ידי כך יתחזק וירבה חיילים בעבודת ה' ובתורתו. (קובץ שבט מנשה)

מדוע לא נפקדה הארץ מיד

"תדשא הארץ וגו' עץ פרי" (א:יא). פרש"י עץ פרי - שיהיה טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא 'ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי', ולא העץ פרי. לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עוניה ונתקללה. ותמהו המפרשים (כלי יקר)^א למה לא נפקדה מיד כשעברה על הציווי.

^א ובספר נעים ונחמד (מהרה"ק ר' ברוך מקאסוב זי"ע ד"ה ועוד נ"ל) מתרץ כהכלי יקר ובתוספת נופך, וז"ל: ואמשול משל, כשיפגעו ראובן ושמעון זה בזה פתאום, ויכו בראשם זה אל זה, אז מהכאה ירגישו שניהם כאב. ובודאי שניהם נתחייבו בכאב הזה, והזמינם הקב"ה אל מקום אחד להפרע מהם. ולא יתכן לומר שרק אחד מהם נתחייב בכאב, ולכן הוצרכו להכות זה אל זה בראשם, כי זה ודאי לא יצא מאתו, כי אם ראובן חטא שמעון מה חטא, והיה לו להקב"ה שיזמין את ראובן שיכה את ראשו בכותל, כי אין אדם נוקף באצבעו אצ"כ וכו' (חולין ז:). וכן אמרו רז"ל (מכות י:): שהקב"ה מזמין שוגג ומזיד לפונדק אחד. כמו כן כאן לא היה מקום לקלל את האדמה, כיון שיבוא מקללתה נזק אל

מחלוקת הראשונים אי שייך שכר ועונש בבעל חי

ולכאורה בעיקר הקושיא דתלוי במחלוקת הראשונים, אי שייך שכר ועונש בכל הבריאה, או רק באדם. ומדברי רש"י עה"פ (בראשית ט:ה) "מיד כל חיה אדרשנו" לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהם וכו', לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות. ואבן עזרא הוסיף שאם חיה הורגת אדם, אצוה לאחרת שיהרגנה. מבואר מדבריהם שגם בעל חי נענש. והרמב"ן (טו: עיי"ש) מסתפק בזה. והספורנו כתב שלא שייך עונש בבעל חי. ומה שדורש הקב"ה את דם האדם, בגלל שהן חשובות יותר מנפשות כל שאר בעלי חיים.

ראיות ששייך שכר ועונש אפילו בדומם

ומיהו כבר הראתי לדעת כי הכלב קבל שכרו בשביל שלא חרץ את לשונו (מכילתא משפטים כב:ל), ודוד המלך קילל את הרי גלבוע (ש"ב א:כא) מכיון שנפלו שם שאול המלך ובניו. ובהגדה של פסח בפיוט חד גדיא מבואר דגם על הדומם יש שכר ועונש (ועי' מה שכתב רבינו בהגדה של פסח).

האדמה נתקללה בשביל האדם

והנה אף לדעת הפוסקים דשכר ועונש שייך רק באדם, י"ל דבאמת האדמה ששינתה לא נתקללה, דלא שייך בה שכר ועונש, רק כשנתקלל אדם על עונו נתקללה האדמה ג"כ על עונה והוא בשביל האדם, א"כ העונש על האדם ולא על הדומם.

האדם ג"כ, ואם אדמה חטאה אדם מה חטא. אבל אח"כ כשחטא אדם, א"כ אז נתחייבו שניהם. לפיכך אמר 'ארורה האדמה בעבורך', כי אם לא חטאת גם היא לא היתה מתקללת. וז"ש רש"י לפיכך כשנפקד אדם על עונו אז נפקדה גם היא על עונה ונתקללה.

דברי אלקים חיים

מאת ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת בראשית תשפ"ה

ליל ט"ק

האחרונה לפני פרשת "ויתן אל משה ככלותיו" (שם:יח), כדי להראות שהגם שיש עוונות, השבת היא למעלה מזה. ע"כ מהאמרי אמת.

ואפשר להוסיף ולומר דלכן כתוב בפסוק זה שהלוחות 'כתובים באצבע אלקים', וזה קאי על השבת הכתוב בפסוקים הקודמים, שדיבור זה של השבת נשאר תמיד כתובים באצבע אלקים, ולא פרחו האותיות של דיבור זה.

ביום השבת אין שולט השכחה וזוהו ענין השלום זכר בליל שבת

עוד כתב האמרי אמת, דלכן שבת אין בו שכחה (שפת אמת פ' כי תשא תרס"ב), וכמו שאומרים (זמירות שבת) 'יום שבתון אין לשכוח'. כי מבואר בגמ' (עירובין נד.) אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. והיות שלגבי הדיבור של שבת נחשב שלא נשתברו הלוחות הראשונות, לכן ענין השכחה אינו שולט ביום השבת. ע"כ מהאמרי אמת.

ואפשר להוסיף על זה, שלכן נוהגים לעשות שלום זכר בשבת כשנולד בן זכר. שהרי איתא בגמ' (נדה ל:) שכשהולך נמצא במעי אמו, מלמדין אותו כל התורה כולה, וכשיוצא לאויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכחו כל התורה כולה, ע"ש. נמצא שיש

התורה מסיימה (דברים לז:יב) "ולכל היד חזקה ולכל מורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל". ולכל היד חזקה זה קבלת הלוחות, ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, זה שבירת הלוחות (ספרי ברכה ט"ז). וכמו שפירש"י שם [נשנאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם], ומתחיל "בראשית ברא אלקים", אי' בתיקוני זוהר (תיקון כ"ג) "ירא שבת", וביום השביעי שבת וינפש.

הדיבור של מצות שבת לא פרח מהלוחות הראשונות

איתא בשפת אמת חידוש גדול, שלמרות שמבואר בחז"ל (ש"ר ט' י"א) שבשעת שבירת הלוחות פרחו האותיות של הלוחות, מ"מ מצות שבת נשארה בלוחות. וכתב האמרי אמת, דזהו הכוונה מה שאומרים (שחרית לשבת) 'ישמח משה במתנת חלקו וכו' ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת'. כלומר, גם לאחר שנשברו הלוחות הראשונות, וכתוב בהם שמירת שבת'.

וזהו מה שאמרו חז"ל (שבועות כ:) 'זכור ושמור' בדיבור אחד נאמרו. כי הדיבור 'זכור' הוא הדיבור היחיד שנשאר מהדברות הראשונות ולא פרח. ולכן בשעה שבני ישראל עשו למטה את העגל, אמר הקב"ה למשה פרשת השבת, שהרי 'ושמרו בני ישראל וגו'' (לא:טז) זו היא הפרשה

קודש הריהו מתעטף בבגדי שבת, והנה הוא כבר מחותן עם "לכה דודי". אני אומר, כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת (פסחים סד).

בעי"ז השמיע פעם האמרי חיים מ'ויזניץ: ולא כאותם הנוהגים שבערש"ק הם לובשים את בגדי השבת השטריימל והקפטן, ונכנסים אל השבת ללא כל הכנה, וכמו שאומר "הנה באתי אליך" (במדבר כב:לח), איך בין א מחותן מיטן שב"ק – מיט וואס?

אולם תלמידו הרה"ק החידושי הרי"ם מגור היה אומר: "אש לפניו תלך ותלהט סביב צרי" (תהלים צ:ג) – קדושת שבת שורפת ומכלה כל הקוצים. אם יהודי בהגיע שבת מתעטף בכרובה על מצבו השפל, השבת מאירה לו ועוטפת אותו.

לימים בימי מלחמת עולם הראשונה שבת פ"ק האמרי אמת מגור בעיר אוטווצק, והשמועה התפשטה בקרב חסידים שהרבי באוטווצק, ובדרך לא דרך התאספו רבים על אף סכנת דרכים שהיה אז. ובליל שב"ק בעריכת שולחנו השמיע הרבי שיחת קודש, וחזר על הדברים של הרבי מקוצק. והוסיף את שיטתו של החידושי הרי"ם בתוספת נופך שהחידושי הרי"ם אמר, שכשם שכל יהודי מחותן עם השבת בעונש של "מחלליה מות יומת" (שמות לא:יד) אף בלי הכנה, כך הוא מחותן עם "זכור את יום השבת לקדשו" (כ:ח) בלי הכנה לריקוד.

ובס' שיח שרפי קודש הביא בשם הרה"ק ר"ב מפרשיסחא זצ"ל אמר, לפעמים אדם חושב, וכי איזה שייכות יש לי להשבת קודש שהוא מדרגה גבוהה? אך זה טעות, כי כמו שיש לכאור"א מישראל שייכות להשבת אצל 'ומחלליה מות יומת' – יהי' מי שיהי', כמו כן בקדושת שבת יש ג"כ לכל אחד ואחד

צער להתינוק על זה ששכח את כל התורה כולה. ולכן עושים שלום זכר בשבת, כדי לנחמו שגם בעולם הזה יש יום אחד בשבוע שאין שולט בו השכחה, והוא יום השבת.

הכנה לשבת לא תבערו אש בכל מושבותיכם

באמת צריכים להתכונן כראוי במשך כל השבוע, שזה ההכנה המובחרת. כנזכר בתורת החתם סופר בפירושו הפסוק "לא תבערו אש בכל מושבותיכם" (שמות לה:ג), שזאת צוותה התורה שבכל ששת ימים תהיה אש האהבה והדביקות בה' בוער בלב, ואז יום השביעי יהיה קדוש (שם:ב) מאליו, ולא שנפנה כל השבוע איש לכרמו וזיתו ונצטרך ביום השבת לתחילת ההבערה. וזהו "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ע"ש.

ומי שלא התכונן לכה"פ מיום רביעי בשבוע, כמובא בעבודת ישראל מקוונץ משמו של מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זיעוכי"א על הזמר בחרי"ש וקציר תשבות, ש'חריש' ר"ת **יום רביעי תמישי ששי**, שע"י ההכנה בשלשה ימים הללו אפשר לקצור פירות ולזכות למעלת השבת.

ובאמת מצינו מקור במס' שבת (סט:) אמר רב הונא: היה מהלך [בדרך און] במדבר, ואינו יודע אימתי שבת – מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אומר: משמר יום אחד ומונה ששה. במאי קמפלגי? מר סבר: כברייתו של עולם, ומר סבר: כאדם הראשון. כר' עיי"ש.

ישראל שייכות להשבת יהי' מי שיהי'

אימרה חריפה השמיע השרף רבי מנחם מענדיל מקוצק זי"ע: אינני יודע מה שהם החסידים רוצים ממני. בכל ימות השבוע עושה כל אחד מה שלבו חפץ, וכשבה שבת

שכחה (ע"י עירובין נד). וממילא בשבירת הלוחות, ומיד 'בראשית ברא' ושבט, ששם לא היה השבירה.

השי"ת יעזור שנזכה לקבל שבתות מתוך שמחה ועושר וכבוד ומתוך מיעוט עונות, ובקרוב נזכה לישועת ה' כהרף עין לשנה הבאה בירושלים בב"א.

שייכות להקדושה. אם הוא מחותן עם 'מחלליה מות יומת' הוא ג"כ מחותן לקדושת שבת.

עב"פ לפי ההכנה הוה השבת, והכ"נ לא הי' שבירה ביום השבת. והכ"נ יהי' שבת בראשית שבת - אלמלא נשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון יכולה לעמוד כנגד ולא היה

שבת מברכים

הקשר 'לעיני כל ישראל - בראשית ברא'

אמנם אין לך יפה מן הצניעות (מדרש תנחומא פ' כי תשא סי' ל"א). דברי האוהב ישראל על מאמרם ז"ל יאה עניותא לישראל כי ברזא סומקא לסוסיא חיוורא (חגיגה ט:). בהערות הגרי"ש אלישיב (וכן שמעתי זה מזקניי הגה"ח רבי חנניה יוסף היילפרין זצ"ל) ר' יהונתן מפראג (ר' יהונתן אייבשיץ, וע"ע הר"ר אליעזר רוקח, הו"ד בהקדמה לשו"ת בית יצחק חלק א"ח) כתב בזה, דזהו רמז שעניות הוא סימן יפה דוקא בגלות כשיוצא בחוצות שלא להתראות [וכאזהרת יעקב אבינו ע"ה "למה תתראו" (בראשית מב:א)].

וחיינו כמו ברזא סומקא דעושים לסוסיא חיוורא רק כשיוצא לשווקים ולא כשנמצא בבית. ה"ה גם יאה עניותא לישראל דוקא כשנמצאים בחוץ בגלות שלא להתראות בעיני הגויים. ע"כ. והכ"נ כל השבירה בלוחות היתה מזה.^א ולכל היד חזקה זה קבלת הלוחות, ולכל המורא הגדול אשר

שבת אחר יום טוב להודות להשי"ת מק"ו לפני החג שאנו בטוחים שיהי' נסים. כדאי' בטור ובשו"ע (או"ח סי' תקפ"א) דברי הילקוט שמעוני (פ' ואתחנן רמז תתכ"ה) והירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) ר' חנינא ור' הושעיא "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו" (דברים ד:ז) - איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אל-ה. בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל (זקנו) [שערן] ואינו חותך צפורניו, לפי שאינו יודע היאך דינו יוצא.

אבל ישראל אינן כן, אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין שערן ומחתכין צפרניהן ואוכלין ושותין ושמחין בראש השנה, לפי שיודעין שהקב"ה עושה להם נסים, ומוציא דינם לכף זכות, וקורע להם גזר דינם. 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו', עיי"ש. בודאי אחר ראש השנה ויהי"כ וסוכות שמחת תורה, אנו מאמינים שנתקבלו התפילות, ובודאי יהיה נסים גדולים גלויים ומשמחים.

^א נביא מש"כ בספר אור המאיר (ריש פ' נשא) בענין זה, וז"ל: וכבר נתנו חכמינו ז"ל סימן בספריהם (שבת מוסר פ"א י"ג) אם רוצה לדעת איזה דבר נברא לתקן בעולם הזה הסימן הוא למה שנפשו תאב ביותר ומתאוה תאוה, מסתמא בשביל זה עיקר ביאתו לעולם הזה לתקן ענינו. וכן מצינו בעניני המצוות ולימוד תורות האדם וכו' והנה אנו מצינו תנאים הראשונים התפארו נפשם בזה, כמו דאיתא

מתעסקים בפומבי וממילא קינא וגרם החטא. שאפי' הקב"ה משפיע שיהי' בצניעות, ואין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין.

עשה משה לעיני כל ישראל, זה שבירת הלוחות (ספרי ברכה ט"ז) וכמו שפירש"י שם [שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם], דהיינו שהראה בפרהסיא. וכן הנחש ראה

קידוש

ביקשו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר "כי ההרים ימושו והגבעות תמוטנה" (ישעי' נד: י). אמר, שמים וארץ ביקשו עלי רחמים. אמרו

"גדול עוני מנשוא" (ד: יג). ידוע הסיפור עם אלעזר בן דורדיא (ע"ז יז), שאמרה לו אותה אשה שאין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות ואמר, הרים וגבעות

דבריהם (שבת קיח:) אמר רב נחמן, תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת וכו'. ולכאורה שיחתן של חכמים צריך לימוד, ואין דרכן של תלמידי חכמים להתפאר במעשה ידיהם ועשיות מצותם, כי החכם עיניו בראשו ללכת בהצנע עם ה' אלקיו, וכל מה שיכול לכסות עובדותיו הטובים מעיני הבריות נותן שמחה בלב. ואלו התנאים גילו עובדותיהם במה הוו זהירים טפי, ולכאורה הוא מן הנמנע. ועוד מן התימה, וכי לא ה' בידם גם כן שאר מצות ועובדות טובות שזכותם וצדקתם העומדת להם, ולא התפארו נפשם כי אם מן הבא בידם הנזכר בגמרא.

אמנם דבר גדול רמזו בזה, וכל ישראל ישמעו ויראו לעשות כמעשיהם לדרוש ולחקור בשבעה חקירות ושבעה בדיקות על מאי אתי להאי עלמא לדעת מאי יאחו צדיק דרכו ללכת בזה כל ימי חייו. ואלו אמוראים שהתפארו במעשיהם, לא על הכלל כולו יצאו ללמוד כי אם על הפרט, כי רוב צדקתם וחוזק הכרתם עמדה להם דעת סוד גלגולם, כדברי זהר חדש (שיה"ש עמ' ע' ד') חכמתא דאיצטריך ליה לבר נש, חד למנדע לאסתכלא ברזין דמאריה, וחד למנדע ליה לגופא ולאשתמודעא מאן איהו ואיך איתברי ומאן אתי ולאן יתך, ותקונא דגופא האיך אתקן, והאיך איהו זמין למיעל בדינא קמי מלכא דכולא. וחד למנדע ולאסתכלא ברזין דנשמתין מאי היא האי נפש דביה, ומאן אתיא ועל מאי אתיא בהאי גופא טפה סרוחה, ולבתר ברזין עילאין דעלמא דלעילא וכו'.

וכיון שנתנו דעתם לדרוש ולחקור ועמדו בסוד הגלגול לדעת עיקר תיקונם הצריך לנשמתם, השתדלו בתדירי באלו המצות דייקא בכדי לתקן. ואיידי דאתיא להם מדרשה שדרשו וחקרו צורך תיקונם, חביבה להם לאקדומי אלו מעשה המצות הנזכר בדבריהם. הגם שבודאי פעלו ועשו פרטי תרי"ג מצות הכתובים בתורתנו הקדושה, אמנם לא נתנו שמחה בלבם כי אם מאלו המצות.

וככה ראוי לכל איש הישראלי לילך בדרכי אבות הראשונים להתאמץ בדבר כל ימי חייו לדעת על מאי אתי בהאי עלמא לדעת ברזין דנשמתין מאי היא האי נפש דביה וגו', הגם שאין אתנו יודע עד מה (שבת ק"ב). ואם הראשונים כמלאכים אנו וכו', עכ"ז לא אלמן ישראל מצדיקי הדור. ומי שכאב לבו לדעת תיקון ענינו, ילך אצל תלמיד חכם ויעמידנו ע"ד הישר ונכון. ובפרט מי שהריחו בספרים ימצא מרגוע לנפשו, כי הם אמרו ונתנו סימנים לדעת אופן תיקונו והשלמת נפשו את אלקים, מי שלבו לא נכון עמו יכול לדעת אם אין רואה בלבו וחטאתו נגדו תמיד וקשה לו להפטר מתאוה זו, ידע נאמנה שזהו עיקר בריאתו בעוה"ז לתקן זה, ויוסיף אומץ נגד היצר הרע בפרטי עון זה יותר מזולת תאוותיו. וכמו כן בענין תיקוני עשיות מצותיו החכם עיניו בראשו, והרואה יראה את שאהבה נפשו ולבו חפץ ותאב ביותר, משם ראי' דמסתמא נברא בשביל זאת ויאחזנו ולא ירפנו, והלך ילך כל ימי חייו לתקן במקום שראוי לו לתקן להשלמת נפשו, עכ"ד ועיי"ש. מהר"ם שיק (שבת פז).

עלינו לבקש על עצמנו. וכיון שאין ביכולתנו לבקש על עצמנו מפני שהפגם שפגמנו בנו, אין בידנו לתקנו, והדבר תלוי רק בך. א"כ מחובתך אתה לשוב בתשובה שלימה ולתקן את מה שפגמנו בנו.

ועל דרך זה יש להבין מה שאמר 'אין הדבר תלוי אלא בי', דהיינו שתפילת אחרים לא תועיל לו כלל, כיון שע"י תפילה אי אפשר לתקן את מה שהוא קילקל, ורק בכח התשובה לתקן ולמחוק את כל פגמיו. ולכן הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו מתוך חרטה גמורה על מעשיו הרעים. ונתקבלה תשובתו, עד שזכה לתואר 'רבי' בזמן התנאים הקדושים באופן שתיקן את מה שפגם בכל העולמות.

וביותר שאת כי כבר אמרו חז"ל (תוספתא סוטה פ"ד ה"א) מדה טובה מרובה ממדה פורענות חמש מאות פעמים, דבמדה פורענות כתיב "על שלשים ועל רבעים לשונאי" (שמות כ:ה), ובמדה טובה כתיב "נוצר חסד לאלפים" (לד:ו) - חמש מאות פעמים. וא"כ אם אפשר לקלקל שהפגם יהיה על שלשים ועל רבעים, הרי אפשר לתקן ומוכרחים לתקן שהתיקון מועיל חמש מאות פעמים כפי ערך הפגם.

עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר "כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה" (שם נא:ו). אמר, חמה ולבנה ביקשו עלי רחמים. אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר "וחפרה הלבנה ובושה החמה" (כד:כג). אמר, כוכבים ומזלות ביקשו עלי רחמים. אמרו לו, עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו, שנאמר "ונמקו כל צבא השמים" (לד:ד). אמר, אין הדבר תלוי אלא בי. הניח ראשו בין ברכיו, וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב.

וצ"ב מה ענו לו ההרים וגבעות שמים וארץ חמה ולבנה כוכבים ומזלות, וקשה עד שאנו מבקשים רחמים עליך נבקש רחמים על עצמנו. דבשלמא הוא יש לו לבקש רחמים על עצמו מפני שהרבה לחטוא, אבל הם הלוא לכאורה אין להם שום עון ואשמה, ומה בקשת רחמים יש להם על עצמם.

ושמעתי מגיסי הגאון רבי יהושע יואל ווינבערג שליט"א, ר"מ דישיבת בית אברהם סלונים, שהביאור בזה הוא ע"פ מש"ל דכשרבי אלעזר בן דורדיא הרבה עון ואשמה פגם בכל העולמות. ולכן אמרו לו, שעד שאתה מבקש מאתנו לבקש עליך רחמים,

סעודת רעוד"ר

ולבאורה הוא פלא, שמי שאמר והיה העולם ויודע העתידות, האיך שייך בו לומר 'עלה בדעתו' וחזר בו. אבל הענין הוא כך, שאין הקב"ה ח"ו חוזר, רק לצדיקים ברא העולם במדת הדין, וכמו שאמרו ז"ל הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (עי' יבמות קא:), ולהמון עם צריך מדת הרחמים.

נעוץ סופו בתחילתו

"לעני כל ישראל - בראשית ברא גו"

ונקדים מ"ש זה"ק זי"ע (הובא בליקוטים בית שערים) דהנה כתיב "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים" (ב:ד). ופרש"י (א:א) מתחילה עלה בדעתו לבראותו במדת הדין, ראה שאין העולם יכול להתקיים בו שיתף אליו מדת הרחמים.

רשע. אבל יתכן שהרי כ' מצוה לשנאותו שנ' "יראת ה' שנאת רע" (משלי ח:יג) וכו'.

ולפמ"ש במכתבי הקדום קש"י, הלוא מקרא זה נאמר על שנאה שבלב, אבל מ"מ אינו מצוה להראות לו שנאה שע"כ גם הוא ישנאהו, כי "כמים הפנים לפנים" (משלי כז:יט), ומתוך כך יבואו לידי שנאה גמורה. (כמ"ש בש"מ ב"מ ל"ב הנ"ל). ומ"ע דואהבת אינה בלב אלא במעשה, וא"כ י"ל דשפיר מחויב במ"ע דואהבת לרעך.

אלא דאמרינן (ערכין טז): תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה, אם אומר לו טול קיסם מבין עיניך א"ל טול קורה מבין עיניך, ע"ש בפירש"י. וא"כ בלא"ה שונאים זא"ז, ושפיר מותר להראות לו שנאה כיון דמצוה לשנאו, וא"צ לקיים ואהבת אפילו במעשה. ולכן הוסיף הגמ"י שאינו מקבל תוכחה. ולפ"ז גם במחויב מיתת ב"ד אפשר שמקבל תוכחה ואסור להראות לו שנאה. וממילא איתי' במ"ע דואהבת ברור לו מיתה יפה, וא"ש:

אבל לפענ"ד מעיקרא לק"מ שהרי שנינו (סנהדרין מג:): כל המומתין מתוודין, שכל המתוודה יש לו חלק לעוה"ב וכו'. וכן כ' הרמב"ם (פ"א מהל' תשובה). וא"כ בשעה שממיתין אותו, כבר הוא צדיק ומחויב במ"ע של ואהבת לרעך כמוך, ולכן צריך לברור לו מיתה יפה, וא"ש נכון. ובזה יבואו ברכות על ראשינו. ויהי נועם ד' עלינו.

תכלית חיי האדם בעולם הזה

אמנם יש להמתיק הענין בזה, דדרש חז"ל עם פירש"י ז"ל עולים בקנה אחד. דהנה ישנם אנשים אשר אומרים היום נאכל ולמחר נמות, כי אינם מאמינים בהשאת הנפש, לכן רודפים רק אחרי תענוגי עוה"ז, ואינם משתדלים לקיים מצות שיהי' להם שכר בעוה"ב.

והנה צדיקים נקראו 'עיני העדה' (במדבר טו:כד), כלומר חשובים שבעדה, 'לעיני כל ישראל', דהיינו לחשובים שבישראל הוא 'בראשית ברא אלקים', דהיינו מדת הדין, ודו"ק.

והנה בפרשתנו (ג:ב-ד) "ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל: ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון: ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון".

ויש להבין, הרי חוה אמרה 'פן תמותון', וענה הנחש 'לא מות תמותון' כפל הלשון. דהיינו שפקח העין להאשה שתחיה תענוגי עולם הזה – נאכל היום ונשתה היום ולמחר נמות (ע"י ישע"י כב:יג).

"ואהבת לרעך כמוך אני ה'" ואין דורש מזה ברור לו מיתה יפה

ול'המתיק הענין ביותר, דהנה בתורה כתיב "ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (ויקרא יט:יח), ופירש"י נאמן לשלם שכר. וחז"ל דרשו (סנהדרין מה:): ברור לו מיתה יפה.

וזה"ל בשו"ת בית שערים (או"ח סי' ס"ט) בתשובה לבעל ילקוט הגרשוני, ומה שנתקשית על הגמ"י (הל' דיעות פ"ו ה"ג) שכ' דמ"ע של 'ואהבת לרעך כמוך' הוא דוקא שהוא רעך בתורה ובמצוות, אבל אדם רשע ואינו מקבל תוכחה, מצוה לשנאתו. וק"ל איך דרשינן (סנהדרין נב:): עה"פ "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה, הא במחייב מיתת ב"ד ע"כ התרו בו והתיר עצמו למיתה, ואין לך מומר גדול מזה, כדאמרינן (חולין מא:): א"כ איך שייך גבי מ"ע של 'ואהבת לרעך כמוך'.

וג"ל בשנדקדק בלשון הגמ"י שהוסיף שאינו מקבל תוכחה, והי' די באמרו אדם

הבא' (מתוך אגרת שכתב רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל ממיר דעת חכמה ומסור ח"ג רנ"ב).

וזה היתה טענת חוה שאמרה 'פן תמותן' - מיתה נצחי בחיי עולם הרוחני. והנחש המסית ומדיח אמר 'לא מות תמותן', דהיינו האמת העולם הבא לא יהיה, אבל נאכל היום ונשתה היום, ומה שיהיה יהיה רחמנא ליצלן.

והנה עכשיו כבר נמצאים במוצאי שמחת תורה נעילת החג. וזה שמחת סיום לכל התורה והמפרשים שלמדו על זה.

המהרש"ל רצה לומר בסיום

'שהשמחה במענו' והפריעו לו משמא

מסופר על המהרש"ל שרצה לומר בסעודת סיום 'שהשמחה במענו', אלא שהיה שם רעש גדול ובטלה השמחה בסעודה, ולא אמר 'שהשמחה במענו'. ובפשוטו היינו שרצה לומר כן, אלא שהפריעו לו משמא. וצריך ביאור למה לא אמר באמת ומדוע הפריעו לו.

בערוה"ש (סי' רמ"ו) כ', שהשמחה שבין איש לאשתו בשמחת חתן וכלה אין זה שמחה שלימה, שאין זה כ"כ לשם שמים. ובעוה"ר ערבה כל שמחה, בהאי עלמא. אבל ברכיק יש שמחה גדולה בשעת הנישואין, ולכן אומרים שהשמחה 'במענו' דהיינו בשמים. אבל בסעודת סיום השמחה היא בעולם הזה ולא דוקא 'במענו', ולכן אין אומרים 'שהשמחה במענו'.

'מענו' הוא הרקיע החמישי

ו'ערבות' הרקיע השביעי

לְבָאֵר הכוונה העמוקה בענין זה של 'השמחה במענו' בסעודת סיום, נראה לי לומר: שהנה אי' (חגיגה יב:) שיש ז' רקיעים, החמישי שבהם הוא 'מענו', שבו כיתות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה, וחשות ביום מפני כבודן של ישראל. והרקיע

ופירש' בזה בס' פירורי לחם הקרא (איוב יד:כב) "אך בשרו עליי יכאב ונפשו עליו תאכל", ר"ל מי שלבו כואב ומצטער אך ורק לתכלית להרבות בשרו להתענג מטרוב עוה"ז, נפשו עליו תאכל, כי אז אין לנפשו לצפות לשכר עוה"ב.

ומעתה ז"ש 'ואהבת לרעך כמוך' ברור לו, דהיינו תברר לו בשכלך כי מיתה היא יפה כי יש השארת הנפש, ואין המיתה רעה ומכוערת כמו שהוא חושב. ומה היא היופי של המיתה? "אני ה'", ופירש"י נאמן לשלם שכר. לכן ממילא צריך להשתדל לקיים מצות כדי שיהי לו שכר בעוה"ב.

ובספורנו על הפסוק "לב חכמים בבית אבל" (קהלת ז:ד) כתב וזה לשונו, כי אמנם החכמים מתעצבים על חסרונם ודואגים לעתיד בימי פקודה, ומשתדלים לקנות שלימות נצחי. "ולב כסילים בבית שמחה" (שם), שמחים על התענוג שהות הוה עתה בלכד בלתי רואים את הנולד, עכ"ל.

וזהו יסוד האפיקורסות - היום נאכל ולמחר נמות, ואמרו חז"ל (אבות פ"ד מכ"א) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, היינו אפילו מן העולם הזה. וכמ"ש רבי אברהם אבן עזרא (דברים כא:כ) לגבי "בן סורר ומורה זולל וסובא". והנה זה כמו אפיקורוס, כי לא יבקש חיי העולם הזה, כי אם להתענג בכל מיני מאכל ומשתה.

והוא האבע"ז החכם הגדול היודע ומכיר בכחות הנפש הוציא משפט נורא כזה, כי משפט בן סורר ומורה הוא רק בשביל שהוא כמו אפיקורוס ייחשב, היינו שחי בעולמו רק לשם תענוג, ומעשיו מוכיחים על זה. ובוזה הוא נידון על שם סופו, ומהו סופו? היינו שיחיה כל ימיו רק לתענוג, ולא להכיר כי העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם

המסכתא. ולכן אומרים להם לא תתנשי מינן - שלא נשכח את התנאים, והם לא ישכחו אותו.

שמחת חתונה הוא בבחינת 'מעון' וסיום הוא בבחינת 'ערבות'

לפ"ז יש לבאר הכל על נכון בעז"ה באופן נפלא. שהשמחה 'במעונו' היינו הרקיע החמישי שאינו המדרגה הגבוה ביותר, ושמחת הסיום הוא בבחינת 'עזו וחדוה במקומו', ששם הקב"ה בעצמו ושם נמצאים נשמות התנאים והאמוראים. וכשאומר שהשמחה 'במעונו', ממעט בשמחת הסיום שהוא באמת בעולם גבוה הרבה יותר מ'מעון', שהוא ב'ערבות'.

ובחתונה שיך לומר 'השמחה במעונו', שהשמחה בעולם ההוא ולא יותר. אבל כשמסיים מסכתא, ובפרט כשלומדים כולם יחד שהוא תורה לשמה כנ"ל, הרי זה שמחה בערבות ולא רק במעון. ולכן כשרצה המהרש"ל לומר בסעודת סיום 'השמחה במעונו' ולעשות הסעודה ברקיע ששמו 'מעון', באו כל התנאים והאמוראים ועשו שם רעש להפריעו, וטענתם בפיהם למה אין אנחנו בסעודה, ולמה לא הזמנתנו מהעולם ששמו 'ערבות', ולכן הפריעו לו לומר שהשמחה במעונו.

זיקת התפוחין מכל הצדיקים ודורות הקודמים

וזה ענין השפעה בסיום שהשמחה במעונו. הכ"נ בלימוד הפרשיות, מי שבא להשמחה סיום התורה והשמחה בשמי ערבות, והצדיקים מדורות הקדומים עד למשה מסיני. והכ"נ נרמז במנהג שמורה זריקת התפוחין מכל הצדיקים, והדורות הקדומים משתתפים בזה.

ויש להוסיף יאר פניו אתנו כפי שאנחנו

השביעי הגבוה ביותר הוא ערבות, וה' שוכן בערבות ששם כסא הכבוד, ונשמות הצדיקים גם הם נמצאים ברקיע השביעי.

איך אומרים על מסכתא לא תתנשי מינן וכו'

ובהקדמם מה ששמעתי מאדמו"ר זצוק"ל שאמר במתק לשונו, שאומרים ההדרן בארמית, ואם היו אומרים באידיש שהיא שפה המוכנת לכולם, היה לשחוק בעיני הבריות, שאומרים למסכתא שלא אשכח ממך ולא תשכחי ממני וכו', שהם דברים שאומרים לאדם ולא לדומם. ואמר אדמו"ר שסיום המסכתא אינו סיום למסכתא, אלא כוונה עמוקה יש בדבר, שכל האומר שמועה בשם אומרו, יראה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו (שקלים ז:).

יראה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו

הרה"ק מקאמאנא זצוק"ל בקדושתו היה מתאר על כל תנא ואמורא בגמ' את צורתו בגשמיות איך היה נראה. ומסופר שהיה לו חברותא אברך אחד, ופקפק בדבר היאך יודע צורתו של כל אחד שלא ראהו מעולם, ולא האמין לו. והלך אותו אברך והביא איזה ספר שהוא הכיר את מחברו, ותיאר לו הקאמאנער בדיוק היאך היה נראה אותו מחבר ספר. והיינו שהיה בעל השמועה עומד כנגדו כפשוטו ממש.

הרה"ק מצאנו היה אומר שאביי לא היה בשר ודם, אלא בא אש מהשמים, וזה אביי, ובא אש מהשמים וזה רבא. ואמר אם היה רואה את ר' יוחנן בעיני בשר היה נופל חלשות.

התנאים והאמוראים באים לסיום מסכתא

אבל באמת כשלומד גמ', באים אליו כל התנאים והאמוראים שלומד את תורתם. ולכן כשעושים סיום מסכתא, כולם באים לסיים

שהוא טובה, אעפ"כ בעולם הזה נראה שהוא רעה, וע"כ רצוננו לבטל.

וזהו ענין נפילת אפים למטה לארץ שהצדיקים מתנהגים לפ"מ שנראה בעולם הזה השפל, שלא יהיה בעולם הזה לפי הנראה רעה. וזה ענין מה שאמרו חז"ל (ברכות לד:) שהכניס ר' חנינא ראשו בין ברכיו וחלצתו חמה של תינוק, פי' שפעל בהכנסת ראשו בין ברכיו לבטל הגזירה לפי שנראה בעולם הזה שהוא רעה, הגם שלמעלה היה בוודאי טובה שימות התינוק, אעפ"כ ביטל מפני שבהעולם הזה נראה שהוא רעה. והתעורר בהכנסת ראשו בין ברכיו להתנהג ע"פ הנהגת עולם הזה, עכ"ד ודפח"ח. ועל דרך ענין זריקת התפוחים ההמתקה כפי הנראה לנו בדעתינו ומשפיע דיינו.

השי"ת ירחם ונוכה לחיים טובים ארוכים וברוכים ושנה טובה עם הפירושים בעולם הזה ולחיי עולם הבא, בני חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא, ונוכה לכל טוב בביאת משיח צדקינו בב"א.

צריכים. וכמ"ש בספה"ק אורח לחיים (פ' בשלה) עה"פ "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי" (שמות ו:ח), ושמעתי דבר נחמד בשם מחותני הרב הגאון מוהר"ר לוי יצחק אב"ד דק"ק בארדיטשוב פירוש הפסוק לשון נשיאת יד, דיד הוא לשון נתינה. וכשהשי"ת אינו חפץ להשפיע רק לישראל לבד, אז מעלה במחשבתו תכלית השפעה למה אשפיע שלא לצורך עבודתי ולא אשפיע רק לישראל שהם עובדים אותי, ובמחשבה זו מתעלה הנתינה שבא רצון הנתינה למחשבה. וזה נקרא נשיאת יד, דיד הוא לשון נתינה מתעלה למחשבה.

וזהו "והבאתי אתכם אל הארץ", ומפרש ולמה אתכם ולא אומה אחרת אשר נשאתי את ידי את המחשבה לחשוב שלא להשפיע רק לישראל בשביל עבודתי לשכן אתכם בה. וזהו ענין נשיאת כפים של כהנים שמגביהים הנתינה למחשבה שלא ילך השפע רק לעמו ישראל.

וענין נפילת אפים הוא להיפך כשיש ח"ו רעה בעולם, הגם שבוודאי השי"ת עצמו יודע

שיעורי הלכה

ב"ז תשרי שנת תשפ"ה לפ"ק

הלכות קריאת שמע - או"ח סי' נ"ח

ומן קריאת שמע של שחרית

שו"ע ס"א "ומן קריאת שמע של שחרית משיראה את חצירו הרגיל עמו קצת בריחוק ארבע אמות [כלי אור החשמל] ויכירו, ונמשך זמנה עד סוף שלוש שעות שהוא רביע היום. ומנה מן המובחר לקרותה כותיקין (פירוש, תלמידים. ורש"י פירש, אנשים ענוים ומחזקים המלות).

[ויש עוד פירוש ברצינו יונה (ה). מדפי הרי"ף] מפולפלים ומחודדים, מלשון 'מפרק הרים' (מ"א יט:יא) דמתרגמינן מותק טוריא] שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה [פי' יליאת החמה, כמו 'הנלו הרמונים' (שיה"ש ו:יא)], כדי שיסיים קריאת שמע וברכותיה עם הנץ החמה ויסמוך התפילה מיד בהנץ החמה. ומי שיוכל לכוון לעשות כן, שכרו מרובה מאל. הג"ה, שיעור הנץ החמה הוא כמו שיעור שעה אחת קודם שיעלה כל גוף השמש על הארץ".

מחלוקת הראשונים אם קריאת שמע שחרית וערבית הוא מצוה א' או ב' מצוות מצוות קריאת שמע שחרית וערבית,

נחלקו בזה הרמב"ם והרמב"ן אם נמנה כמנה אחת או כב' מלות. דעת הרמב"ם שנמנה כמנה אחת וכמ"ש בספר המלות (מנה י') היא שזינו לקרוא קריאת שמע בכל יום ערבית ושחרית. והרמב"ן (בסוף ספר המלות) חולק עליו וסובר שקריאת שמע נמנה כשתי מלות, שהן מלות אינן מעכבות זו את זו, וזמנה של זו לא זמנה של זו. והוצא מחלוקתם בספר החינוך (מנה ת"כ).

שיטת תוס' - להתפלל שמו"ע עם הגץ

בביאור טעמים ומעלתם של ה'ותיקין' מלאנו בזה כמה מהלכים בדברי הראשונים. בדברי התוס' (ברכות ט:) עולה שטעם הדבר שהותיקין היו קורין קריאת שמע עם הנץ החמה, הוא משום שעיקר מלות תפילה לכתחילה הוא מעת הנץ החמה, דכתיב 'ייראוך עם שמש' (תהלים עז:ה). ואם היו מתחילין לקרותה משיכיר את חצירו, היה הרבה זמן בין הקריאת שמע להנץ החמה, ולא היו סומכין גאולה לתפילה. ולכן היו מכוונים לקרותה סמוך לנץ החמה ולגמרה עם הנץ. וכ"כ בשו"ע הרב (ס"ד) ומשנה ברורה (סק"ו).

אמר ליה רבי אלעא לעולא, כי עיילת להתם שאל בשלמא דרב צרונא אחי במעמד כל החבורה, דאדם גדול הוא ושמה במנות. זימנא חדא סמך גאולה לתפילה ולא פסיק חוכא מפומיה כולא יומא.

והקשו תוס' (ד"ה כל הסומך גאולה לתפילה אינו ניזוק), וא"ת והלא כל העולם סומכין גאולה לתפילה, ומאי רבותיה דרב צרונא דלא פסיק חוכא מפומיה. ויש לומר דהכי קאמר כל הסומך גאולה לתפילה כותיקין שקורין קריאת שמע קודם הנץ ותפילה לאחר הנץ.

שיעור הזמן מעלות השחר ועד הנץ החמה שיעור הזמן מעלות השחר ועד הנץ החמה יש בזה כמה וכמה שיטות ואריכות גדולה בפוסקים שיעור זמנו. ובמקומות שלנו נקטו לעיקר כשיטת ר"ת, ששיעור הזמן מעלות השחר ועד הנץ החמה הוא כמו מהשקיעה ועד הזאת, דהיינו 72 מינוט. והוא על פי הגמרא (פסחים 72) שמהלך אדם צינוני ציוס הוא עשר פרסאות, ומעלות השחר ועד הנץ החמה ארבעת מילין, ומשקיעת החמה ועד זאת הכוכבים ארבעת מילין. והנה כל מיל הוא 18 מינוט, הרי לארבעת מילין הוא 72 מינוט.

והנה בענין הנץ יש כמה דברים שצריכים ביאור וליצון: א) בענין נץ הנראה ושאינו נראה [ועוד נרחיב בזה בסייעתא]

שיטת רש"י - לקרוא קריאת שמע עם הנץ ודעת רש"י שענין הותיקין הוא לקרוא קריאת שמע עם הנץ החמה, דהיינו אחר הנץ החמה, וכמו שפירש (ברכות ט:): דכתיב יראוך עם שמש וגו' מתי מתיראין ממך, כשמוראך מקבלין עליהם. דהיינו מלכות שמים שמקבלים עליהם בקריאת שמע. וכן פירש גם צ"ח תפלת השחר (כט:): דייראוך עם שמש זה תפלת יוצר. וכן הביאו תוס' (יומא לו: ד"ה אמר אביי) בשם ר"ח. ועי' פי' רע"ב (ברכות פ"ג מ"ה) ובתוס' רע"א שם.

שיטת רבינו יונה - קריאת שמע לפני הנץ ותפילה אחר הנץ

ודעת רבינו יונה (ברכות ה. מדפי הרי"ף ד"ה תניא) שהזמן המובחר לקרות את שמע הוא בין משיכיר לבין הנץ החמה, ואילו הזמן המובחר לתפלת שמו"ע של שחרית הוא בין הנץ החמה לבין ארבע שעות. נמצא שאין זמן אחד שהוא המובחר בין לקריאת שמע ובין לתפלה. ובעצם אין שום ענין להסמך קר"ש או תפלה דוקא להנץ החמה. אך אם רוצים לקרות את שמע בזמן המובחר שלה, ולהתפלל תפלת שמו"ע בזמן המובחר שלה, וגם רוצים להסמך גאולה לתפלה מוכרחים לעשות כותיקין (עי' תוס' רע"א שם).

שבח המתפללים בגן

שכרו מרובה מאד. בגמרא (ברכות ט:): איתא העיד ר' יוסי בן אליקים משום קהל קדישא דירושלים, כל הסומך גאולה לתפילה אינו ניזוק כל היום וכו'.

הוא ג'כ מחמת שכן דרך בני מלכים וכו',
א"כ נחשב מעלות השחר.

אך יש לדחות דילמא ג' אשמורות הלילה
נמשכים עד הנץ החמה, והמלכים ישנים
ז' שעות אחרי הנץ. לכן הביא רביה דע"כ
ג' המשמרות כלים בעלות השחר, דקאמר
התם סימן לסוף משמר ג' תינוק יונק
וכו'. וכי תימא למה לי סימן על זה, הא אז
הוי תחילת היום. וקאמר נפ"מ למאן
דגני בבית אפל, וכי שמע האי סימנא
ליקום וליקרי קריאת שמע. והקשו התוס'
הא זמן קריאת שמע הוא משיראה את
חצירו וכו'. ותרירו דכיון שידע זמן עלות
השחר, אזי בתוך שיקום ויכין את עצמו
יגיע הזמן. הרי דסוף משמר ג' הוא עלות
השחר.

זמן הנץ החמה

הרמ"א פוסק ומקורו דדברי הרמב"ם
(הל' קר"ש פ"א הי"א) ששיעור הנץ
החמה הוא כמו שיעור שעה אחת קודם
שיעלה כל גוף השמש על הארץ. ויש
גורסין דדברי הרמב"ם עישור שעה.
ודעת המגן אברהם (סק"ז) שאין חילוק
בין הגירסאות, ומאן דגרס עישור שעה
כוונת הרמב"ם ליתן שיעור מתחילת
קריאת שמע הנץ החמה. ומאן דגורס
שיעור שעה כוונת הרמב"ם ליתן שיעור
מהנץ החמה ועד עליית כל גוף השמש על
הארץ. אולם רוב האחרונים ביארו ע"פ
גירסת הכסף משנה שהנץ הוא כאשר גוף
השמש נראה הארץ, וכן מנהג העולם.
(ראה ביאור הלכה ד"ה כמו).

דשמיאל]. (ז) זמן הנץ שמופיע בלוח לכל
נול יארק, ולכאורה הרי מזל לז בניו
יורק יכול להיות חילוק של כמה דקות
בזמן הנץ, כי הרי השמש אינו עומד
במקום אחד, אלא נוסע ממקום למקום.
ולכן שהי' אפשר לומר שהתפילה אכן
היתה ממש בזמן הנץ הוא דבר שאינו
תמיד שייך במציאות.

מגן אברהם: שיעור חישוב זמן שלוש שעות
הוא מעלות השחר

שיעור זמן שלוש שעות מאימתי מחשבים
אותו, הנה בזמן חישוב היום, נחלקו
הפוסקים אם מחשבים מעלות השחר ועד
לאת הכוכבים, או מהנץ החמה ועד
סקיעת החמה, וכן לענין חישוב שלש
שעות כתב במגן אברהם (סק"א) דלכו"ע
מניין מעלות השחר. ומליין שכן משמע
בגמרא (ג.) בתוס' ד"ה אלא למאן דגני
וצגמ' גבי הא דפריך מדוד, ע"ש.

ובלבדשי שרד ביאר כוונת ראייתו
מדפריך בריש מס' ברכות קראי דדוד
אהדדי דכתיב 'קדמו עיני אשמורות'
(תהלים קיט:קמח), משמע ז' משמרות
שהם ח' שעות. וכתיב 'לילות אקום'
(שם:סב) דהיינו שש שעות. ומשני בלמא
קם בפלגא דלילה, אלא דנגד שאר מלכים
שישנים עד שעה ג', דהיינו שקמים
בשעה שלישית דאיכא שית דלילה ותרתי
דיממא הוי ח' שעות. הרי דשיעור בני
מלכים שישנים עד ג' שעות, היינו
מתחילת היום. ושיעור זמן קריאת שמע

זמן קריאת שמע מדאורייתא

זמן קריאת שמע הוא מדאורייתא. ויש כאלו שחושבים שאינו אלא הידור בעלמא, או איזה ישיש'ע זאך, עם שטייט נישט אין סגולת ישראל און נישט אין טעמי המנהגים, נאר עם איז א דאורייתא.

וידועהסיפור על בעל השאגת אריה ז"ל בעת שעלה על כסא הרבנות בעיר מיץ, שמנהג שם היה שבצואר רב חדש לכהן פאר בעדתם, היו טובי הקהל מביאים לפני הרב את פנקס הקהל, כי יכתוב הרב החדש שם תקנה חדשה. וכאשר הביאו את הפנקס לפני השאגת אריה, אמר להם כי יניחו את הפנקס אללו לימים אחדים, ויתיישז בדעתו מה לכתוב בו.

עברו ימים אחרים ובאו טובי הקהל לקחת הפנקס. והביטו בו מה שכתב, וראו כי כתב שם את עשרת הדברות. אמר להם השאגת אריה, דעו לכם כי הדבר פשוט ואין כל פלא, כי בראותי שעל מנהג הכתוב בפנקס אתם שומרים ומפקחים היטב הדק שלא ישונה כחוט השערה, ועל עשרת הדברות אתם עוזרים בשאט נפש. על כן כתבתי את עשרת הדברות בחור

תקנות הקהילה בהפנקס, למען אשר תשמרו גם אותם בדיוק ובמסירת נפש כמו התקנות. והכי נמי צריך לשמור על זמן קריאת שמע כמו שמקיימים כל הסגולות למיניהם. (וראה משנת השבוע פ' פינחס תשע"ט התעוררות לקריאת שמע בזמנה).

ותיקין רק למי שיהי וואכאדיג
בשעת קריאת שמע ותפילה

אמנם לקרוא קריאת שמע כותיקין יש בו ענין גדול ושכרו הרבה מאד. אבל קריאת שמע בזמנו חיוצו מדאורייתא, ועוד זאת יש לדעת אם ע"י שיסכים לותיקין יקרא קר"ש פארשלאפענע הייט, עדיף שלא יקום כותיקין, אלא יקרא קריאת שמע בזמנו כשכל עצמותיו תאמרנה.

ובשם הגאון רבי יוסף שלום אלישיב ז"ל שמעתי שאמר שמי שהולך לישון אחרי שעה עשר כלילה לא יקום לותיקין. ובאמת שבדבר זה כל אחד לפי דרגין דלילה לפי מה שמסוגל. אבל הרעיון של הדברים הוא להיות בקיות בשעת קריאת שמע ותפילה.

ניצוצי הדף

זבחים י"ז ע"ב

ובש"ת מהר"ם שיק (או"ח סוס"י ס') כתב, ושמעתי בימי חרפו מפי מרן הגאון חת"ס זצ"ל דתירץ ר"ת אזיל ביחד עם שיטת רבינו פטר, דבזמן ביהמ"ק דבגדיהם עליהם לא מהני מחילה, שהכבוד לה, אבל בזמנא מהני מחילה, ע"כ.

ובש"ת מהרש"ם (ח"א סוס"י רי"ד) כתב לצדד דבר נפלא, דלפ"מ שמבואר (תענית כו:) דבמנחה בכל יום שכיח שחרות, ולכן אין נ"כ במנחה. ובפרט בשב"ק דאיתא בטור (או"ח סי' רצ"ב בשם מד"ר) בטעמא שתיקנו לומר 'ואני תפלתי', שאע"פ ששתינו אנו מתפללים. א"כ הרי כהן שתוי פסול לעבודתן אפילו שתה רק רביעית יין. ומה"ט ס"ל לרבי דכהנים בזמנא אסורים לשתות יין וכו'. א"כ י"ל דבאותה שעה ליכא וקדשתו.

ואע"ג דבזמנא זה גם בשחרית ליכא עבודה ואין בגדיהם עליהם, מ"מ י"ל דכיון דקיי"ל מקריבים בזמנא זה אע"פ שאין בית, א"כ בכל רגע ראוי לעבודה וללבוש הבגדים אם הי' בירושלים במקום המקדש. אבל כשהוא שתוי יין אינו ראוי לעבודה עד שיפיג יינו. ומסיים שם שכתב זה לסניף בעלמא, ע"ש.

בפרשת אמור נאמר (ויקרא כא:ח) 'וקדשתו כי את לחם אלקיך הוא מקריב קדוש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדישכם'. ופירש"י, וקדשתו - על כרחו, שאם לא רצה לגרש, הלקהו ויסרהו עד שיגרש. קדוש יהיה לך - נהוג בו קדושה, לפתוח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון בסעודה.

בהגהות מרדכי (גיטין פ"ה סי' תס"א) הובא מעשה, שהיה בכהן אחד שיצק מים על ידיו של רבינו תם, ועמד שם תלמיד אחד וראה וכן תמה, שהרי אמרו בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ה) שהשתמש בכהונה מעל, ואיך זה משתמש רבינו תם בכהן.

והשיב לו רבינו תם, שאין בכהנים קדושה בזמן הזה כיון שאין בגדי כהונה עליהם. ומבואר בסוגייתנו שהטעם שמחוסר בגדים פסול לעבודה הוא משום שבזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, ולכן מותר להשתמש בהם.

וחזר אותו תלמיד והקשה לרבינו תם, שא"כ שאין לכהנים קדושה בזמן הזה גם כל עניני הקדושה, כמו לקרותם לתורה ראשונים וכיוצא בזה לא נעשה להם. ושתק רבינו תם ולא השיב על טענתו. והיה שם עוד אחד מבעלי התוספות ורבינו פטר שמו, והוא השיב על טענת אותו תלמיד ואמר, שאף שיש בכהנים קדושה, מ"מ יכול הכהן למחול, וכך מותר להשתמש בו.

ובן פסק להלכה הרמ"א כדברי רבינו פטר, וכתב (או"ח סי' קכ"ח סע' מ"ה) שאסור להשתמש בכהן אפילו בזמן הזה, שזה כמובל בהקדש אם לא מחל על כך. אך בברכי יוסף (שם ס"ק כ"ה ושיורי ברכה אות ד') האריך להוכיח שרוב הראשונים חולקים על רבינו פטר, וסוברים שאין מחילה מועלת ואסור להשתמש בכהן גם אם מחל הכהן על כבודו, וכן הביאו במשנה.

וקטן. וזה אתי רש"י לאשמועינן, ללמדך דכל הנך דמרבין מהאי קרא, ישנן בכלל הדרשה, ויש לנהוג בהם קדושה לפתוח ראשון בכל דבר.

מחלוקת אם יש מצות 'קדשתו' על קטן

והנה לגבי מה שכתבנו שגם קטן הוא בכלל 'קדשתו', בכל שכן מבעל מום, באמת אין זה דבר פשוט כל כך. וזה לשון המגן אברהם (או"ח סי' רפ"ב סק"ו), רדב"ז כתב דאין קורין לכהן קטן למנין ג', אבל קורין למנין ז'. ולי נראה דמצות עשה ד'קדשתו' לא נאמר על כהן קטן, דהא כתיב 'כי את לחם אלקיך הוא מקריב', וקטן לאו בר עבודה הוא. והאידנא לא נהיגי לקרות קטן אלא למפטיר. עכ"ל.

מקשה עליו רבי עקיבא איגר (שם), הרי איתא בספרי (והובא בחינוך מצוה רס"ט) ד'קדושים' יהיו לאלקיהם' אתי לרבווי דמחוייבים לקדש כהן בעל מום, אע"ג דאינו בכלל 'את קרבן ד' אלקיך הוא מקריב', ולמה יהיה הקטן גרוע מבעל מום בזה.

הפרי מגדים בספרו תיבת גמא (פ' וילך) מביא גם כן דברי המגן אברהם, וגם הוא מקשה עליו כנ"ל, מאי שנא קטן מבעל מום. והלוא אדרבה, קטן עדיפא מבעל מום, כי הבעל מום לעולם לא יהיה בכלל 'את לחם אלקיך הוא מקריב', משא"כ הקטן הרי עתיד להיות גדול, ויהיה בכלל זה. וא"כ יותר מסתבר לומר שהקטן יהיה בכלל 'קדשתו' ובעל מום לא, ואיך יתכן שהמגן אברהם כותב שקטן אינו בכלל 'קדשתו'.

ובספרו פרי מגדים (או"ח סי' קל"ה מש"ז סק"ח) הוא מסתפק, האם יש מצוה לכבד כהן בעל מום, אליבא דהמג"א שכתב שקטן לית ביה 'קדשתו' דלא בר עבודה הוא, אם כן כל שכן בעל מום. וכי תימא שהבעל מום

ומבאר הרא"ם, הטעם שפירש"י כן, ש'קדוש יהיה לך' פירושו שיש לנהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר. דאם לא כן למה לי, הרי כבר נאמר (שם:ו) 'קדושים יהיו', וגם בפסוק זה גופא כבר נאמר 'וקדשתו', ודרשו חז"ל בספרא שבית דין יכריחום לקדשם בעל כרחם. ואם כן מהו שוב "קדוש יהיה לך". על כרחך שזה בא ללמדינו שיש לנהוג בו קדושה, לפתוח בו ראשון לכל דבר.

אך קשה, שהרי חז"ל לא דרשו דרשה זו - לפתוח בו ראשון לכל דבר, מן 'קדוש יהיה לך', רק מן 'וקדשתו', כדאיתא (גיטין נט:), מו"ק כ"ח:). ומתרץ הרא"ם, שאעפ"כ הוציא אותו רש"י ז"ל מקרא ד"קדוש יהיה לך" דייקא, משום דקרא ד'וקדשתו' לפי פשוטו של מקרא אינו מורה אלא על שיקדשוהו בית דין בעל כרחו, על פסלות נשים דכתיבי לעיל מיניה, ולא לפתוח ראשון. ודוקא מקרא ד"קדוש יהיה לך" דקרא יתירא הוא, מצינן למדרש שפיר דבר זה. ע"כ.

ובאמת אין תירוצו מספיק, דסוף סוף מה יענה רש"י על זה שהגמ' כן דורש דבר זה מ'וקדשתו'. ואפשר לתרץ עפ"מ שאמרו בתורת כהנים (אמור א' י"ג), "קדוש יהיה לך" - לרבות כהן בעל מום. ולכאורה כל שכן כהן קטן.

והשתא אתי שפיר, דמשום הכי לא הביא רש"י את הדרשה על 'וקדשתו', כי אז היינו אומרים שבעל מום וקטן אינו בכלל זה, שהרי לשון הפסוק הוא 'וקדשתו' כי את לחם אלקיך הוא מקריב, ומשמע מזה דדוקא מי שמקריב צריכים לקדשו, משא"כ בעל מום וקטן. ולכן הביא רש"י את הדרשה דייקא על "קדוש יהיה לך", כיון שמתיבות אלו ילפינן בתורת כהנים לרבות בעל מום

כאחיו", 'איש' למעט קטן. אבל בעל מום חולק בקדשים. ופירש"י (ד"ה אפילו) וז"ל, בעל מום, שאף הם היו מתלעים בעצים ומפשיטים ומנתחים ושוחטים. ולפ"ז אתי שפיר למה הקטן גרע מבעל מום, כי הבעל מום יש לו איזה עבודה במקדש, להתלע בעצים, להפשיט, לנתח ולשחוט, והוא חולק בקדשים, משא"כ הקטן.

אמנם באמת יש להקשות על מה שכתב רש"י, שהבעל מום חולק בקדשים משום שהוא מתלע בעצים ומפשיט ומנתח ושוחט, שהרי כל ארבעה דברים הללו כשרים גם בזר, ואם כן למה יהא זה טעם לומר שבעבור זה יחלוק הכהן בעל מום בקדשים.

ומבאר הבית יצחק (שו"ת או"ח סי' י"ג סק"ד) ע"פ המבואר בקצה"ח (סי' רמ"ג סק"ד) דעיקר זכות הכהנים במתנות כהונה הוא מדין שכירות, "חלף עבודתם אשר הם עובדים" (במדבר יח: כא). וזהו כוונת רש"י, דלכן בעל מום חולק בקדשים, כיון שסוף סוף הוא עובד איזה דבר, ומגיע לו שכר חלף עבודתו. והגם שהעבודות שהוא עושה, גם זר יכול לעשות, אך היות וסוף סוף המציאות הוא שכהנים בעלי מומים עושים זאת, נחשב כאילו שכרו אותם לכך, ושפיר מגיע להם מתנות כהונה מדין שכירות.

כשהכהן יודע שאין לו בביהכ"נ

האם יש לו לצאת או לעלות ולבדוק פעמיים

והנה יש לדון אם מצות 'וקדשתו' הוא מדאורייתא ממש, או שרק מצוה דרבנן, והפסוק 'וקדשתו' הוא רק אסמכתא. ובשו"ת יהודה יעלה להמהר"י אסאד (ח"א או"ח סי' מ"ה) כתב בזה ענין נפלא. הוא כותב את התשובה לאחד ששאל אותו לגבי כהן

יכול לאכול קדשים, והוא בכלל 'לחם אלקין הוא מקריב', והלוא גם קטן יכול לאכול, ואעפ"כ אינו בכלל קידוש.

כמה ביאורים למה הקטן גרע מבעל מום

ויש מיישבים קושיית רעק"א, דאדרבה, קטן גרע מבעל מום, כי הבעל מום הוא בר חיובא ובר עבודה, רק שיש עליו חלות פסול. לעומת זה הקטן אינו פסול בעלמא, רק לאו בר עבודה הוא כלל, והוי כקוף לענין העבודה. ולכן הקטן אינו בכלל 'וקדשתו' משא"כ הבעל מום.

עוד יש ליישב קושיית רעק"א עפ"מ שכתב הרמב"ם (ספה"מ עשה ל"ב), ציונו לכבד זרע אהרן ולנשואם ולרוממם, ונשים מדרגתם מדרגה קודמת וראשונה, וכן אמרו (בספרא) 'קדושים יהיו לאלקיהם' על כרחם, וזהו קודש' לרבות בעלי מומין, שלא תאמר אחר שזה אינו ראוי להקריב לחם אלקיו, לאיזה דבר נקדמיהו ונכבדהו. ולכן אמר 'וזהו קודש', הזרע הנכבד כולו, תמים ובעל מום. ע"כ.

והשתא אתי שפיר שיטת המגן אברהם, כי כוונת הכתוב 'כי את לחם אלקין הוא מקריב' הוא שיש לכבד ולרומם את שבט הכהונה, כי שבט הכהונה הוא אשר נבחר להיות מקריבים את לחם אלקינו, ושבט הכהונה אחד הוא, וכל שהוא מכלל שבט הכהונה הוי בכלל זה הכבוד - תמים ובעל מום כאחד. משא"כ הקטן אינו נחשב עדיין כשבט הכהונה, ולכן כתב המגן אברהם דהקטן אינו נכלל בפסוק 'כי את לחם אלקין הוא מקריב', ולא שייך בו מצות 'וקדשתו'.

הטעם שבעל מום חולק בקדשים וקטן לא

עוד יש ליישב עפ"מ דאיתא (קידושין נג.) שכהן קטן אינו חולק בקדשים, דכתיב (ויקרא ז: ז) "לכל בני אהרן תהיה איש

ומסיק המהר"י אסאד: נראה להלכה ולמעשה, לקרוא לכהן לכתילה שתי פעמים.^א ואם מרנא ורבנא הגאון מהר"ם בנעט זצוק"ל נהג כאשר מעלתו ראה אצלו, אני בער לא אדע סודו ונימוקו מאיזה טעם עשה כן. ואני לא ראיתי כן ממנו במשך השנים רצופים שיצקתי מים על ידיו הקדושים זיע"א, אם כי לא ראינו אינו ראהי (עדויות פ"ב מ"ב), והנראה לע"ד כתבתי, ע"כ.

המילדות מסור נפשם שישאר בישראל כהנים לזמן ומלכיהם

עוד יש ליישב קושיית רעק"א על המגן אברהם, עפ"מ שמבואר בפ' שמות שפרעה גזר על המילדות להרוג את כל הזכרים הנולדים, והם לא שמעו לדבריו, ונאמר שם (שמות א: כ-כא) "וייטב אלקים למילדות וירב העם ויעצמו מאד. ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים". ופירש"י, וייטב אלהים למילדות - מהו הטובה, ויעש להם בתים - בתי כהונה ולויה ומלכות שקרוייין בתים.

וקשה, הרי דרכו של השי"ת לשלם מדה כנגד מדה, ומהו המדה כנגד מדה בזה שזכו לבתי כהונה ולויה ומלכות, לזה שלא הרגו את הילדים. ויש על זה 'בריסקער תורה' ממרן הגר"ד זצ"ל.

דהנה באמת קשה, מה היה סברת פרעה בזה להרוג את הזכרים ולקיים את הנקבות, והלוא גם אם היו המילדות הורגים חלילה את כל הזכרים של כלל ישראל, היו נשארים הנקבות, והגם שהנקבות היו מוכרחים להינשא למצריים, כי לא נשאר שום זכר מכלל ישראל, אך סוף סוף הדין הוא שהבן

שיודע שאין לוי בבית הכנסת, אם ראוי שיצא הכהן מביהכ"נ קודם קריאת התורה בכדי שלא יצטרך לברך שני פעמים על התורה. והשואל כתב שכן ראה מעשה רב, בבי רב מרן הגאון רשכבה"ג מהר"ם בנעט זצוקלה"ה.

והוסיף השואל לבאר הסברא בזה, דהנה הרמב"ם וסייעתיה סבירא להו שברכה שאינה צריכה הוא איסור דאורייתא. לעומת זה מצות עשה ד'וקדשתו' ס"ל להרמב"ם שהוא רק אסמכתא. וא"כ כשאין לוי בביהכ"נ, בודאי ראוי יותר שכל הכהנים יצאו כדי שלא לגרום ברכה שאינה צריכה שהוא מדאורייתא, הגם שיפסידו הקהל מזה מצות 'וקדשתו' שהכהן צריך לברך ראשון, כי מצות 'וקדשתו' הוא רק מדרבנן.

והגם שתוס' והרא"ש כתבו, דכשאין לוי בביהכ"נ יברך הכהן שני פעמים גם במקום לוי, הם אזלי לשיטתם דסבירא להו דגם ברכה שאינה צריכה הוא רק איסור דרבנן, ולכן סברו שהוא בבחינת הם אמרו והם אמרו, והתירו לכהן לברך שני פעמים על התורה כשאין לוי בביהכ"נ. ע"כ סברת השואל.

ועל זה משיב לו המהר"י אסאד מערכה שלימה, שאין פני הדברים כפי אשר לפלל, רק באמת הרמב"ם וסייעתו סוברים שגם ברכה שאינה צריכה הוא איסורא דאורייתא, וגם 'וקדשתו' הוא מצות עשה דאורייתא, ולכן בודאי גם הרמב"ם מודה לדינא דתוס' והרא"ש, דהכהן קורא במקום לוי ומברך שני פעמים. וכל שכן שהתוס' והרא"ש סוברים כן, כי לדידהו תרומיהו הן דרבנן.

^א באמצע התשובה הוא מביא תשובת המקור ברוך, שיאמר הכהן אחר הברכה שנית ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ועיי"ש ביאורו בשיטה זו.

למה, כדי שישאר תמיד כהנים כשרים בכלל ישראל. משא"כ אם ישאר לדור אם אשתו הפסולה, יהיו בניו פסולים לכהונה.

ועל זה מסיק הפסוק 'קדוש יהיה לך' - לרבות בעל מום דוקא, כי גם הבעל מום מקיים את שבט הכהונה ע"י שהוא מוליד בנים, כי על פי הרוב בעל מום אינו מוליד בעלי מומים (כמבואר חולין טו.), ונמצא שבניו יהיו כשרים לכהונה. ולכן הגם שהוא עצמו פסול לעבודה, מ"מ יש לכבדו ויש לו חלק בקדשים, כיון שהוא מקיים ומוליד את המשך שבט הכהונה. משא"כ הקטן שאין לו אישות, אין לו מעלה זה, ולכן אין הקטן נכלל ב'וקדשתו'.

כהן העולד עם מום - האם זה מורה על פגם

לסיום הענין נראה לבאר בדרך אפשר סברת המחלוקת אם בעל מום נכלל ב'וקדשתו' או לא, עפ"מ ששינו (נדרים כ.), אמר רבי יוחנן בן דהבאי, ארבעה דברים סחו לי מלאכי השרת, למה יש בנים שנולדים חגירין, ויש בנים שנולדים אילמים, ויש בנים שנולדים חרשים, ויש ילדים שנולדים סומים. וביארו מלאכי השרת, דהכל הוא מפני איזה פגם שהיה בעת מעשה האישות. ומסיק הגמ', אמר רבי יוחנן, זו דברי יוחנן בן דהבאי, אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי.

ולכן לפי שיטת רבי יוחנן בן דהבאי נמצא, דכשאנו רואים כהן בעל מום, הוא הוכחה שלידתו היה באיזה פגם, ולכן יצא בעל מום. וכיון שיש בו פגם, אין אנו מחוייבים לכבדו ולפתוח בו ראשון. משא"כ לחכמים הסוברים שאין הלכה כיוחנן בן דהבאי, אין המום מורה על איזה פגם, לכן גם הבעל מום אנו מחוייבים לכבדו, כי סוף סוף הוא משבט הכהונה.

הולך אחר האם, ונמצא שכל הבנים שיולידו מהמצריים יהיו נחשבים כחלק מבני ישראל כמו אמם, ואם כן מה העויל בזה.

בשלמא להראשונים הסוברים שדבר זה נתחדש רק לאחר מתן תורה, שהבן הולך אחר האם, אבל במצרים שעוד היה קודם מתן תורה נתייחסו הבנים אחר האב, נמצא שהבנים שיולידו הנשים יהיו מצריים מובן שפיר. אבל להראשונים הסוברים שגם לפני מתן תורה התייחסו הבנים אחר האם, קשה מה היה הגזירה של פרעה בזה.

ומבאר רבי בערל, שלא היה איכפת לפרעה כלל וכלל מזה שישארו עם ישראל - הנוולדים מן האבות המצריים, כי סוף סוף לא יהיה שום אחד מהם 'מיוחס', וממילא לא יהיה שייך שיהיו כהנים ולויים ומלכים מישראל, כיון שאינם מיוחסים. וכמו שמבואר בפרשתן שכהן הנולד מפסולי כהונה, פסול לעבודה, כל שכן אם הוא נולד מפסולים גמורים - מצריים. וכיון שלא יהיה כהנים ולויים ומלכים בישראל, ממילא לא יתקיימו ביהדותם וכשרותם.

ולזה נלחמו המילדות עם פרעה, ובמסירות נפש קיימו והחיו גם את הזכרים, כדי שיהיו כהנים ולויים ומלכים מישראל, ויתקיים עם ישראל לנצח נצחים.

והשתא אתי שפיר, דאכן השכר שקיבלו - בתי כהונה ובתי לוויה ובתי מלכות, הוא ממש מדה כנגד מדה, כיון שזה היה עיקר כוונתם במסירות נפשם, שיהיה בישראל כהנים לויים ומלכים. ועי' בספה"ק בני יששכר (תשרי מאמר י' אות י"ד) ובבן יהודה (סוטה י"א) ובעיון יעקב שם.

והשתא אתי שפיר למה הקטן גרע מבעל מום, דהנה 'וקדשתו' פירושו שמכריחים את הכהן לגרש את אשתו הפסולה. וכל זה

יתכן שהיא נשתנתה לאחר מיתה, ולא היתה נראית כך מחיים. ואלעזר בן מהבאי סבר, סימנין אין עשויים להשתנות לאחר מיתה, ע"כ.

השיטה מקובצת מביא שם בשם הראב"ד, שמחלוקת זו אינה דוקא בשומא, אלא הוא הדין לשאר חידושים ועניינים הנולדים עם האדם, כגון רגלו עקומה, כי מה הפרש יש בין שומא לשאר חידושים הנולדים עם האדם?

ואפשר לבאר, דנחלקו במחלוקת הנ"ל, אם האדם הנולד במום, זה מורה שהוא נולד בפגם או לא. וזהו סברת המחלוקת אם שומא מצויה בבן גילו או לא. אם המום מורה על פגם, בודאי לא מצוי מום זה גם בבן גילו, כי מאן יימר שבבן גילו יש ג"כ פגם זה. משא"כ אם המום אינו מורה על פגם, שפיר יתכן שהמום מצוי גם בבן גילו.

וזהו ג"כ סברת המחלוקת אם המום עשויה להשתנות לאחר מיתה. אם המום מורה על פגם, א"כ זה עשוי להשתנות ע"י תשובה, ובפרט לאחר מיתה, כי המיתה מכפרת. משא"כ אם המום אינו מורה על פגם, אין שום סברא שהמום ישתנה.

סברת המחלוקת אם שומא מצויה בבן גילו ואם סימנין עשויין להשתנות

עוד יש לבאר עפ"ז מה ששנינו (ב"מ כז:), עדים המעידים על אדם שמת כדי להתיר את אשתו להנשא לאחר, אם הסימן שהם אומרים הוא שראו שומא במת, באבר פלוני, הדין הוא שגם אם ידוע לנו שאכן בבעלה של האשה היה שומא באותו אבר, מ"מ אין זה סימן המתירה. ואלעזר בן מהבאי אומר מעידין על השומא. כלומר, זה נחשבת הוכחה טובה למיתת הבעל.

ומבאר שם רבא מהו סברת המחלוקת, אם השומא שנראית בגופו של אדם זה שמת עלולה להיות מצויה גם באדם אחר שהוא בן גילו. תנא קמא סבר שומא מצויה בבן גילו, ולכן אין השומא ראייה, שהרי יתכן שהמת הוא אדם אחר, בן גילו, שגם בו היתה שומא כזו. ורבי אלעזר בן מהבאי סבר, שומא אינה מצויה בבן גילו.

איבעית אימא, דכולי עלמא סוברים ששומא אינה מצויה בבן גילו. והכא נחלקו האם הסימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה. תנא קמא סבר, סימנין עשויים להשתנות לאחר מיתה, ולכן השומא אינה ראייה, שהרי

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

במסגרת דף היומי

זבחים ל"ה ע"א

ודייק המשנה למלך מדקאמור 'ומסתפג', משמע דחיובא הוא, וצריך טעם למה.

וכתב עליו ב' טעמים: (א) משום דחיישין שמא בטבילה נדבק בבשרו נימא או עפר וכיוצא בו [והוי חציצה בין בשר לבגד שלובש אחר הטבילה]. (ב) לפי מה שפסק הרמב"ם (פ"י מהל' כלי המקדש ה"ז) שכהן צריך ליזהר שלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו, ופשיטא דלא גרעי מים מרות. וא"כ צריך לספוג משום דשמוא המים יהיו מבדילין בין הבגד לבשר.

ודברי המשנה למלך צע"ג, דמבואר בסוגין שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהן בדם. ופריך, והא הוי חציצה, ומשני לך הוא ולא הוי חציצה.

הנה מבואר דדבר לך אינו חוצץ, אלא ודאי דאינו דומה רוח למים, ומים אינו חוצץ ורוח חוצץ. והחילוק בין רוח למים הוא, דמטבע הרוח כשיכנס תחת הבגד מבדיל ומרחיק הבגד מעל בשרו, משא"כ מים דמטבע להדביק הבגד לבשר.

ומוסיף רבינו דאפילו נדמה רוח למים, מ"מ לא הוי חציצה לענין תפילין, דנראה לפ"מ שכתבתי דרוח החוצץ היינו בנכנס תחת בגדו, ועי"ז הבדיל הבגד מבשרו. והנה פשוט נמי דאם יכנסו מים תחת בגדו ויבדילו הבגד מבשרו [כגון באופן שיכנסו

למה פוקקין העזרה, אמרו שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהן בדם. והא דם הוי חציצה, לך הוא ולא הוי חציצה, דתנן הדם והדיו והדבש והחלב יבישין חוצצין, לחין אין חוצצין. והא קא מיתוסי מאנייהו, ותנן היו בגדיו מטושטשין ועבד עבודתו פסולה.

הנה נשאל לרבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ה ס' ט') במה שמבואר במג"א (ס' כ"ז) בשם השל"ה שיש לרחוץ מקום הנחת תפילין שלא יהא דבר חוצץ. וכתבו האחרונים (ומובא בשערי תשובה שם ס"ק י') דהנהגים כשל"ה צריכים לנגב המקום היטב משום חציצה, דמים הוי חציצה.

ונסתפק השואל אי רק המים שעל הראש הוי חציצה, או דילמא גם המים הנבלעים בתוך השערות נמי הוי חציצה. והשיב רבינו, דנראה פשוט דאם מים חוצצין אין נפ"מ אי המים על הראש או על השערות, דמאי שנא. ורצוני להעיר דלא דקדק בלשונו [או דילמא גם המים הנבלעים בתוך השערות], דמים אינם נבלעים בשערות, דשער אדם אינו בולע ולא פולט אלא מתעכבין על גבי שערות. אלא דבעיקר חידוש האחרונים דמים חוצצין לפענ"ד זה אינו, דמים לא חצצי כלל.

והנה מקור דברי האחרונים הם ממה שכתב המשנה למלך (פ"ב מהל' יוה"כ) אמה שכתב הרמב"ם שהכהן גדול טובל ועולה ומסתפג.

בתפילין, כיון דלח הוא ואינו מרחיק התפילין מהבשר, לא הוי חציצה.

ובזה מדויק לשון הרמב"ם (פ"י מהל' כלי המקדש ה"ז) שכתב, וצריך ליזהר וכו' ושלא תכנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו, ע"ש. ופשוט דהיינו טעמיה משום דאין האיסור משום הרוח, אלא האיסור שהרוח יתרחק ויבדיל הבגד מעל בשרו. ולפ"ז פשוט דתפילין כיון דליכא שום הרחקה לתפילין משערות משערות ראשו, כה"ג ליכא משום חציצה. וע"ע אריכות בענין זה בשו"ת דברי משה (סי' א') להג"ר משה הלברשטאם זצ"ל, חבר הבד"ץ העדה החרדית ירושלים.

מים תחת הבגד ואין להם מקום לצאת במהרה, אז יתנפח הבגד מכח המים] אין הכי נמי דמים הוי חציצה. אלא דמ"מ אין זה מטעם חציצה דמים אלא הטעם של חציצה הוא מטעם הרחקת הבגד והבדילו מבשרו.

ובזה נמי מיושב למה הכהן גדול מסתפג [דבאמת משום מים לא הוי חציצה כיון שהוא דבר לח, אלא משום שיש אופן שהמים מבדיל בין הבגד לבשרו] וטעם זה ליכא אלא כי נכנס מים תחת בגדו, כמו רוח הנכנס תחת בגדו. אבל אם היו מים על ראשו והניח עליהם, הרי המים אינם מרחיקין התפילין מבשרו, והוה ליה ממש דומיא דכהנים שמהלכים בדם, ולא חששו משום חציצה משום דלח הוא. וא"כ ה"נ

מדאי מקומות

בשו"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' זבחים	חלק - סימן
לג:	תוד"ה לענין..... יד-רעט
לד:	כל שבידו לא הוי דחוי..... יד-קנה
תוד"ה כל	יד-קנה, יט-קפג
לד:	רבי יהודה אומר כוס אחד היה ממלא מדם התערובת..... יט-רמג
לה:	הדם והדיו וכו' לחזין אין חוצצין..... ה-ט, יב-צו
לו:	לתודה שנאכלת ליום ולילה וכו'..... ג-רח, יז-רכז
רש"י ד"ה ושלמי	יז-רכז
תוד"ה שלמי	יז-רכז
לז:	מעשר ופסח בעלים אכלי ליה..... יז-רלו
רש"י ד"ה אלא	יז-רלו
רש"י ד"ה תרי	ג-קפז
לט:	וכפר אף על פי שלא סמך..... טו-קנ

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי אברהם דוד וואהרמאן זצוק"ל
כ"ט תשרי תר"א
אב"ד בוטשאטש ובעל אשל אברהם ודעת קדושים ועוד

רבינו אברהם דוד נולד בנדבורנה (Nadvirna, Ukraine) ביום ו' אדר שנת תקל"א (1771 למס'), לאביו רבי אשר אנשיל וואהרמאן [ותרגומו בלשון הקודש - איש אמת] זצ"ל מגזע המהרש"א, ולאמו מרת רעכיל ע"ה.

ימי נעוריו

עוד בילדותו התנצר הנער בכשרונותיו הברוכים, ובכל הסביבה יצא שמו לתהילה כעילוי מופלג. בהיותו בן תשע שנים כבר היה מלא וגדוש בש"ס ופוסקים. ומסופר: כאשר הגיע הגה"ק רבי משולם איגרא זצ"ל אב"ד טיסמניץ (Tysmenytsya, Ukraine) לנדבורנה, השתוקק הנער לראותו, ועלה אל מרכבתו, וישם רגלו על אופן העגלה, וכראותו הגאון, וישט לו את ידו ויעלהו אל תוך המרכבה. שם דיברו בלימוד. והגאון שאלהו שאלות שונות, והוא השיב כהלכה בעמקות, ואמר הגאון: "כי יהיה מורה הוראה בישראל, מופת לכל רבני הדור".

בנדבורנה למד אצל הרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ (Eibenschütz, Czechia) זי"ע, בעל ערבי נחל ולבושי שרד, שהרביץ תורה באותה עת בנדבורנה. ופעם העמידו רבו למבחן, שיקרא לפניו כמה דפים מאיזה מסכת, והוא קרא לפניו בשים שכל בבינה יתירה, ונשתומם מאוד על רוחב בינתו וחריצות שכלו. וכן היה תלמידו של הרה"ק רבי צבי הירש מנדבורנה, בעל צמח ה' לצבי זי"ע. (דור דעה)

פרק האיש מקדש

השמועה אודות רבינו הגיע גם לאזני הגה"ק רבי צבי הירש קרא, אב"ד בוטשאטש (Buchach, Ukraine). מיד נסע לנדבורנה לתהות על קנקנו, ואחרי אשר נוכח לדעת כי לא הוגד לו חצי ממועלותיו, רצה לקחתו לחתן בשביל בתו, ואכן רבינו נשא את בתו של הגה"ק רבי צבי הירש לאשה.

אחרי פטירתה, נשא את בת בנו של בעל נטע שעשועים. ובזיווג שלישי נשא את בתו של הגה"ק רבי מרדכי מרדוש וויינרעב זצ"ל, אב"ד אונגוואר (Uzhhorod, Ukraine). כשהתאלמנה מרבינו, רצה צדיק אחד לשאתה. אך הרה"ק רבי שלום מבעלזא (Belz, Ukraine) זי"ע לא הסכים לכך, באומרו: שאין זה כבוד שתנשא בחו"ל לאחר, רק שתסע לארץ ישראל, ושם תנשא אפילו למאן דהוא. (אוצר י"ד החיים אות ת"ס)

אחרי החתונה היה רבינו סמוך על שלחן חותנו, שם אחז בדרכי חותנו שהיה מתנגד לדרך החסידות. על התקרבותו לחסידות מסופר: בעת שכיחן רבינו כרב בעיר יאסלאוויץ (Yazlovets', Ukraine), חלה

בנו בכורו במחלה אנושה ר"ל, והרופאים אמרו נואש. בעת ההוא הגיע הרה"ק מבארדיטשוב (Berdychiv, Ukraine) זי"ע לעיר רומלוב (Hrymailiv, Ukraine) הסמוכה ליאזלאוויץ [מרחק של 45 מייל], ותהום כל העיר מביאתו של אותו צדיק. פנה הרבנית אל רבינו באמרה: "אולי תסע עם בנינו אל הרה"צ מבארדיטשוב, ולקבל ברכה ממנו?" אך רבינו לא רצה לשמוע מזה, לבטל מעסק התורה. הלכה הרבנית אל ראשי הקהילה, וביקשה שהם יפצירו בבעלה, כי ירחם עליה ועל בנם, ויסע עמו לרומלוב להרה"צ מבארדיטשוב. כן עשו, ואחרי רוב ההפצרות נעתר להם, ונסע עם החולה בלוית אחדים מנכבדי העיר לרומלוב.

כאשר הגיעו לבית המלך היה זמן תפלת שחרית, והכין רבינו את עצמו לתפלה. בלכתו לביהמ"ד פגע באחד ממשמשי הרה"ק מבארדיטשוב, ושאלו: "מתי יתפלל הרה"צ, ומתי אוכל לבוא לפניו?" ויענהו: "הרה"צ היה ער כל הלילה, ורק עכשיו הלך להניח מעט. כאשר יקום ויגמור להתפלל יהיה לערך אחר חצות, ואז יוכל לבוא לפניו". וכן היה, אחר חצות בא השמש אל בית מלונו לקרוא לו אל הרה"ק מבארדיטשוב.

כאשר נכנס אל הקודש פנימה, שאלו הרה"ק על מטרת בואו. וסיפר לו: "כי אמנם קשה היה לי לבטל מעסק התורה, אבל לרוב הפצרת ב"ב ואנשי קהילתו, בא לקחת ברכה עבור בני החולה". ושאלו הרה"ק: "ואיה בנך החולה?" והשיבו: "הוא פה במלון". פנה הרה"ק למשמשו, שיביא את החולה לפניו. כאשר הובא לפניו, הניח הרה"ק ידיו על ראשו ובירכו, ואמר לרבינו: "השית ישלח לו רפואה שלימה, ותזכה לראות ממנו בנים ובני בנים יראי ה', ומופלגים בתורה". כאשר כלה הרה"ק את ברכתו, הושיט רבינו את ידו לקבל ברכת פרידה וליסע לבינתו. אמר לו הרה"ק: "לאן אתם ממחרים?" והפציר בו מאוד שישאר אצלו, ונעתר לבקשתו. ואמר הרה"ק לבני לויתו של רבינו: כי הם יסעו עם הילד לבינתו, והרב האבד"ק ישאר אצלו ימים אחדים להשתעשע אתו בדברי תורה. וברכם, ושבנו לביתם עם הילד, אשר מרגע נזכרו בו סימני תחיה ורפואה. ורבינו נשאר אצל הרה"ק עד אחר שבת. גם אחר השבת לא הניחו הרה"ק לשוב לביתו, והפציר בו כי יסע עמו לבארדיטשוב, ואכן ישב שם כששה שבועות, ודלה מבארו הטוהר תורה ויראת שמים.

אח"כ נסע אל הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב (Sasiv, Ukraine) זי"ע, שהאציל מדרחו עליו, וכמו שכתב רבינו בתחילת ספרו תפלה לדוד: "ונחתו ושלותי בהגיעי לפני מו"ר כבוד הרב הגדול החסיד המפורסם איש אלקים קדוש מו"ה משה יהודה ליב ע"ה, שהיה שלוחא דרחמנא, והמשיך עלי יסע קרוב בחדש וחנינות ולא בגיני וכו'". רבינו מביאו הרבה בספריו.

על כס הרבנות

רק כבן עשרים שנים היה רבינו בעת שנתקבל לרבנות בקהילת יאזלאוויץ הסמוכה לבוטשאטש [מרחק של 10 מייל]. דרכו בקודש היה להעלות כל הוראותיו ופסקיו שהורה מדי יום ביומו עלי ספר, ובליילה טרם עלה על משכבו, עבר עליהם לראות אם לא טעה בדין. וכן קָם לו לחק ולא יעבור לחדש בכל שבוע ח"י הלכות, וברבות הימים ושנים עלו לאלפים ורבות הלכות חדשות אצורים באוצרות כת"י אשר הניח אחריו.

רבות ונצורות פעל רבינו בעירו, והחדיר באנשי העיר יראת שמים וקדושה. ומוסופר: פעם עבר הרה"ק מפרעמישלאן (Peremyshlyany, Ukraine) זי"ע דרך העיר יאזלאוויץ, והריח ביראת ה' אשר היה חש

ומרגיש מכל עבר ופינה. אמר: "זה הוא כחו של הרב הצדיק הרבי אברהם דוד, אשר עבד שם עבודת הקודש כ"ד שנים, ובתוכחתו לבקרים, ובדרשותיו במוסר ויראת שמים נפח בהם רוח חיים של קדושה וטהרה".

אחרי פטירת חותנו ביום ח' לחודש שבט שנת תקע"ד (1814 למס'), מילא רבינו את מקומו בבוטשאטש.

במיוחד היה מעורר את החתנים תחת החופה טרם התחיל לסדר קידושין, והיה מעורר לבבם בדברי מוסר. גם בהיותו אח"כ אב"ד בבוטשאטש, נסעו עם החתנים מקהילת יאזלאוויץ אליו לברכם טרם יכנסו לחופה, ואמר להם דברי מוסר. ומסופר: פעם שאל רבינו את החתן שבא לפניו לקבל את ברכתו: אם יש לו מזונות אחר הנישואין אצל אבותיו. והשיב לו: כי אביו יתן לו שלש שנים, וגם חותנו שלש שנים. אמר רבינו: "בני, ראה נא לשקוד בהתמדה גדולה בשש שנים הללו, כי תורתו של 'דואג' הוא מהשפה ולחוץ. כלומר, התורה שאדם לומד בעת שהוא דואג דאגת פרנסה - הוא רק מהשפה ולחוץ, ואינו משתמר בקרבן. לכן בשש שנים הללו שתאכל לחמך בלי דאגה תשקוד ללמוד תורה, והתורה הזאת תנחה אותך בכל דרכי ימי חיך".

גודל התמדתו בתורה

מרוב התמדתו בתורה הקדושה לא שכב רבינו לישון. וכאשר גופו נחלש למאד, והרגיש שלא יוכל להחזיק מעמד בלא שינה, נאחז בחבל חזק אשר היה תלוי ועומד קשור אל הגג במרכז חדרו, ותלה את עצמו על החבל בידיו, וכך למד בשארית כוחותיו כדי שלא יירדם, עד שאפס כחו ונפל אין אונים על הרצפה ונרדם. ומיד כשנתעורר שב לתלמודו בהתלהבות עצומה. ותמיד כשראה שמתעייף וחבלי שינה נופלים עליו, התחיל צועק: "השינה הרצח בא ורוצה להורגני", כך היה ממית את עצמו באהלה של תורה מרוב אהבתה. (זכרונם לברכה)

דרך לימודו של רבינו היה למעלה מהשגת אנוש. מוחו היה טרוד כל העת בדברי וחיודשי תורה כמעין השוטף ומתגבר, ועוד הרבה למעלה מכך. ולכן בעת הצטרכו לישב בביהכ"ס, היה קשה לעצור עצמו שלא להרהר ח"ו בד"ת. ובעבור זה נאלץ להכות ולדפוק על כותלי ביהכ"ס בכל כוחו כדי לעצור מחשבתו ע"ז מד"ת. כן היה מנהגו תמיד.

פעם אחת התאנה אליו בן בליעל ונעלו בביהכ"ס מבחוץ, ולא היה יכול לצאת. וכשנוכח בזה, החל להכות עוד על הדלת כדי שישמעו עוברים ושבים ויבואו לפתוח. אך מכיון שידעו שכן דרכו תמיד להכות, לא הבינו כי אירע לו מאומה. וככה נאלץ לשהות שמה זמן רב, עד שלבסוף הבחינו בדבר ופתחו לו את הדלת. מובן מאליי ששהייה ממושכת כזו בביהכ"ס היתה קשה עבורו הרבה יותר מכל מיני יסורים ועינויים בעולם - הביטול תורה וישיבה במקום מסונף. וע"כ גמור בדעתו שמוכרח הוא להעניש רשע זה שגרם לו כך, ורצה להחרימו. נטל שופר ביד, וכמעט שלא החל, הניח השופר מידי וחזר בו מכוונתו. לשאלת תלמידיו: מדוע אכן לא יחרימו לאותו רשע. השיב: "אילו הייתי בטוח בדבר לגמרי כי אין בלבי שום שמץ נגיעה עצמית עליו, ורק מוחמת עצם חטאו בלבד, הנני עושה זאת, הייתי אכן מחרימו. אבל בהיות וחוששני, שמא חלילה תתערב בכוונתי מחשבת נגיעה קלה ביותר, שוב אין רצוני לעשות זאת, ומוטב לי להניח הדבר ולא לעשותו".

(זכרונם לברכה בשם הרה"ק מקלויזנבורג ז"ע, שיעור חומש רש"י משפטים תשמ"ג)

וכה כתב עליו הגה"ק בעל שואל ומשיב בהסכמתו על ספרו דעת קדושים: "והנה על דברת הגאון החריף הבקי וצדיק נשגב, קדושתו ותורתו מלא עולם א"צ חיזוק, וראיה אחרונה, כי תהילתו מלאה הארץ. גם אנכי בילדותי זכורני, שהיה בבית זקני הרב הצדיק העניו מוה"ר דוב בעריש היילפרן זצ"ל. ואף כי צעיר לימים הייתי, בכ"ז ראיתי בעת פתחו את פיו הקדושה, וחורז מתורה לנביאים וכתובים, ולמדרש וילקוט, וספרי קבלה, והיה כולל אותם ביחד וכו'. ואז ראיתי כי שהיה כבר אחר חצות היום בקיץ, והיה מעוטף בטלית ותפילין, וכתב חידושים, ועדיין לא אכל, בכ"ז חביב עליו דברי תורה, והייתי חביב עליו עד לאחת ואף כי צעיר לימים הייתי וכו'. דברי המדבר לכבוד מעלת קדושת הגאון החסיד, אשר אור תורתו היה זורח עד אפסי ארץ".

פועל ישועות

בעת שכיח רבינו בעיר בוטשאטש, התגורר שם עוד למדן מופלג ושמו רבי געציל, אך היה מכת המתנגדים, והיה לומד בביהמ"ד עם תלמידים לומדים מופלגים שיעור עיון בכל יום ויום כדרך המתנגדים, ולא התראה פנים מימיו עם רבינו לגודל התנגדותו לדרכי החסידות שלו.

לימים הגיע רבי געציל לצרת הבת, שהיה לו ג' בנות שהגיעו לפירקן ולא היה בידו להשיאן. הציקתו אשתו שילך אל רבינו, כי שמעה שהרבה נושעים על ידי ברכתו. ויהי כי הציקתו מאד ולא היה יכול עוד לסבול, הבטיחה שישתדל בזה. יום אחד פגש רבי געציל באחד מתלמידי רבינו, והציע לפניו צרתו, ומה שאשתו מציקתו. השיבו התלמיד: הצדק עמו, שע"י רבו וברכתו בודאי יהיה לו ישועה. ביקש ממנו, שהוא יציגו לפני רבו, כי בעצמו אינו יכול לבוא לפניו בגלל היותו הגדול ממתנגדיו. א"ל: "הנה אני לומד אצל רבי בכל לילה אחר חצות שיעור בעמידה, ובכן תבוא אז ותדפוק על הדלת, ואפתח לך, ואהיה לך למליץ".

ואכן רבי געציל הגיע בחצות הלילה ודפק בדלת. אמר אותו תלמיד לרבינו: "רבי געציל דופק בדלת". ורבינו צוה לפתוח לו, והוא נכנס כשהוא מתמוגג בבכיה מוחמת בוש, שהוצרך לבוא בבקשה אל רבינו שהיה תמיד מתנגד לו, וגם מצרת הבנות שהביאו לזה. רבינו התחיל לנחמו בדברים טובים, שיספר לו מה בקשתו. ור' געציל סיפר לו בשביל מה בא. הרגיעו רבינו באמרו בבטחון גמור: "מה תבכו, הלה הנכם כבר נושעים בעזה", ופטרו לשלום.

בדרך לביתו עשה לעצמו דין וחשבון - מה פעל בהליכתו, ואנה הישועה? ובא לביתו כשהוא כועס על עצמו, בשביל שהלך אחר עצת אשתו. כשנכנס לבית שאלה לו האשה: "האם היית אצל הרבי?". והוא השיב לה ברוגז: "נואלתי ושמעתי לעצתך". "וימה אמר לך" שאלו אשתו? השיב בכעס: "הוא אמר שכבר נושעת". אבל איה הישועה, האם כבר מצאתי איזה מטמון בדרך?" אשתו הרגיעתו: "עד כמה תתעקש בהתנגדותך? אם הרבי כך אמר, בודאי אמת הוא, ועכשיו קוה לתשועת ה' שבודאי לא תתאחר".

בבוקר אחר תפלתו בבואו הביתה לאכול ארוחתו, סיפרה לו אשתו ששני השותפים מריחיים הגדולה שמחוץ לעיר היו כאן, וביקשו לדבר עמו, ואמרה להם: שבודאי תיכף יבוא מבית המדרש. ואמרו: שיבואו שוב. היא ערכה לפניו את השולחן, והוא נטל ידיו, וישב לאכול. בתוך כך באו שני השותפים הנ"ל. הוא כיבדם בישיבה, ושאלם על המבוקש. הם סיפרו לו: שברייחיים שלהם יש עבודה רבה, ולפ"ז היה צריך להיות רוחים גדולים. והנה אחרי שערכו את החשבונות, אין להם אפילו

פרנסה, ואינם יודעים מהו הסיבה. על כן הוסכם אצלם ליקח אותו לנאמן בריחיים, ויתנו לו שמה חדר מיוחד שיוכל ללמוד שם כל היום. אך מפעם לפעם יצטרך להכנס לריחיים להשגיח על כל הנעשה שם, ובעד זה יתנו לו פרנסה בריווח. הסכים ר' געציל, ואחר שגמור את סעודתו הלך לריחיים.

והנה תיכף לתלמיד חכם ברכה (ברכות מב.), ומועת שבא רבי געציל הצליחו מאוד. ככלות שבוע ימים, נכנסו לחדר הלימוד של רבי געציל, ואמרו לו: "היות שבירכם ה' בשבילו, על כן אינם רוצים לקפח שכרו, ומהיום והלאה יהיה שותף בריחיים, וכל הריווח יתחלק על ג' חלקים. מובן מאליה שנתעשר רבי געציל, והוא השיא את כל בנוותי להמובחרים מתלמידי רבינו, ובעצמו גם כן נעשה חסיד נלהב. (בן לאשרי ברכה משולשת סיפורי קודש י"ג, מוזב בזכרונם לברכה)

מסופר: פעם אחת בשבת בזמן מנחה שמעו הרה"ק מפרעמישלאן זי"ע כרוז ברקיע: שתהיה גזירה גדולה ר"ל על ב"ב". וחרד מאוד על הדבר, ורצה לבטל הגזירה, ואמר שבכדי לבטל את הגזירה צריכים לפענח את הרה"ת ב"ב" על בני 'שמעאל. ואמרו לו שאם צדיק הדור הרה"ק מבוטשאטש יסכים לזה לכנות את השם ב"ב" על בני 'שמעאל, יתקדע הגזירה מעל ישראל. מיד עשה הרה"ק מפרעמישלאן הבדלה, ואמר למשמש: "תסע תיכף להרה"צ מבוטשאטש. ובצאתך מן העיר תכה עם הרצועה של הסוס בקול גדול, ובאמצע הדרך ג"כ, ובבואך סמוך לבוטשאטש תכה פעם שלישית בקול גדול. והנה כשתגיע להרה"צ מבוטשאטש יהיה הוא עדיין באמצע סעודה שלישית, ויתן לך שלום. ובצדו ישב אליהו ז"ל, וגם הוא יתן לך שלום. אז תשאל להרה"צ מה הוא הראשי תיבות של ב"ב", ואחר שיאמר לך תסע תיכף חזרה אלי, ואני אמתין עליך עד מלוה מלכה".

וכן היה. בבואו אל בית רבינו ישב עדיין בסעודה שלישית. והוא נתן שלום לשמש, ולצדו ישב יהודי זקן שנתן לו ג"כ שלום. רבינו שאלו על מבוקשו. ואמר לו שבא בשליחות הרה"ק מפרעמישלאן, שיאמר לו את הפירוש בראשי תיבות ב"ב". אמר לו רבינו בני 'שמעאל. מיד נסע השמש אל הרה"ק מפרעמישלאן, ואז סיפר להם הרה"ק מהגזירה שהוכרח לבקש מאליהו הנביא על רבינו להמיר את הגזירה מעל ישראל על בני 'שמעאל, וכן יבטלו כל גזירות מעל ישראל. (סיפורי יעקב אות נ')

פטירתו

שנת ת"ר (1840 למס') היתה תקות שעשועיו של רבינו עוד טרם בואה, כי ראה במחזה אשר בשנה הזאת יבוא משיח צדקנו, ולבו היה מלא שמחה בתקוה טובה, בהיות לבו נכון בטוח כי הדבר אשר חזה במחזה, כי שנת ת"ר הוא שנת גאולה וישועה הוא דבר אמת וצדק ולא יאוחר. וגם מצא רמזים בזה"ק לחזק את אמינות החזון. והיתה לו שנת ת"ר שנת ששון ישע בראשיתה. ואולם כאשר הגיעה השנה לעת צאתה, פחד ורחב לבבו והיה בין תקוה לפחד. וכאשר קרבה שנת תר"א לבוא, ובהגיע יום ערב ר"ה של שנת תר"א, וחזיונו לא נתקיים ותקוותו היתה למפח נפש, נפלו פניו ונתעצב מאוד, ומלאו חדרי לבבו יגון ואנחה, ומרוב צער נחלש והלך קודר, עד כי ביום שמיני עצרת נפל למשכב. ובערב ר"ח מרחשון שנת תר"א יצאה נשמתו בטהרה. (דור דעה)

ספריו

רבינו השאיר אחריו ברכה את ספריו הקדושים, ואלו הן: 'אשל אברהם' על שו"ע או"ח. 'דעת קדושים' על יו"ד. 'עזר מקודש' על אה"ע. 'כסף הקדשים' על חו"מ. 'ברכת דוד' על התורה. 'מחזה אברהם' על התורה. 'חזה דוד' על נ"ך. 'חזון למועד' על המועדים. 'תהלה לדוד' על תהלים. ועוד.

סיפר הגה"צ רבי שלום בראנדנר זצ"ל, אודות הספר 'אשל אברהם' להגה"ק הבוטשאטשער רב, שישנם בתוכו הרבה 'אינטערעסאנטע' שאלות מה שכתב 'אשר בדידיה הוי עובדא', והוא פלא גדול האיך שלאדם אחד יזדמנו כל השאלות וספיקות הללו. ואמר בשם הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע: "שהענין בזה היה, כי מן השמים האט מען ספצעיעל מזמין געווען פאר'ן בוטשאטשער רב די שאלות, מכיון ששאלות האלו היו צריכין להתברר על ידו". (קובץ כעץ שתול עמ' קפ"ב)

צאצאיו

רבינו השאיר אחריו דורות ישרים ומבורכים, ואלו הן: בנו הגאון רבי ישראל אריה לייב מבוטשאטש זצ"ל. בנו הגאון רבי יעקב זצ"ל. בנו הגאון רבי משה יוסף זצ"ל. בתו מרת אידל שרה רעכיל ע"ה, אשת הרה"ק רבי יוסף יהושע וואהרמאן מבוטשאטש זי"ע, נכד בל נטע שעשועים הנ"ל. חתנו הרה"ק רבי בונים מנחם מענדל מרילוס זי"ע מיעראסלאוו (Jaroslaw, Poland), בן הרה"ק רבי שמעון מיעראסלאוו זי"ע.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

אהל ומצבת הגה"ק רבי אברהם דוד וואהרמאן זצוק"ל בבוטשאטש

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית

בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה וּבְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא וְגו'" (א:א). עַס שְׁטִיט אין מִדְרָשׁ (ב"ר א' א') דִּי וועלֵט איז בַּשְּׂאפֶּען גַּעוואָרען פֿאַר דִּי תוֹרָה וואס ווערט אָנגערופֿן 'רֵאשִׁית', און פֿאַר דִּי יוֹדען וואס ווערען אָנגערופֿן 'רֵאשִׁית'.

חֻבָּה לְהֶאֱמִין שֶׁהַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל

דער מִדְרָשׁ קומט אויף לַעֲרֵנען, אַז אַ מענטש דאַרף גלייבֿען אַז אַלֵּס וואס טוט זיך אויף דִּי וועלֵט ווערט געמאַכט צוליב דִּי יוֹדען, ווייל פֿאַר זיי איז דאָך בַּשְּׂאפֶּען דִּי וועלֵט. אַזוי ווי רש"י ברענגט פון רבי יצחק, אַז דִּי תוֹרָה האט זיך געדאַרפֿט אָנהייבן מיט "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם", וואס דאס איז דִּי ערשטע מצוה וואס דִּי יוֹדען זענען באפוילן געווארען. און פֿאַרוואס האט דִּי תוֹרָה אָנגעהויבן מיט 'בְּרֵאשִׁית'? ווייל עס שְׁטִיט (תְּהִלִּים קיא:ו) "כֹּחַ מַעֲשֵׂיו הַגִּיד לַעֲמֹל לַתֵּת לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם" - אויב דִּי גוֹיִם וועלען זאָגען עט'ס זענען גוֹלָנִים, עט'ס האט גע'גוֹלֵט' דִּי לאַנד פון דִּי זיבן פֿעלקער. ענטפֿערען דִּי יוֹדען: דִּי גאַנצע וועלֵט געהערט פֿאַר דעם אייבישטער, ער האט עס באשלאפֿען און האט עס געגעבען פֿאַר וועם ער וויל. מיט זיין ווילען האט ער עס זיי געגעבען און מיט זיין ווילען האט ער עס צוגענומען.

זעהט מען פון דעם אַז דִּי גאַנצע בְּרִיאַה איז געמאַכט פֿאַר דִּי יוֹדען. אויך דאס וואס מען שטעלט קעניגער, אָדער וואס עס צופאלט זייערע מלוכה, אַלעס איז פֿאַר דִּי יוֹדען. (וצדִּיק בְּאִמּוֹנָתוֹ יְחִיָּה מ"א נתיב ב')

"וַיַּכֵּל אֱלֹקִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וְגו'" כִּי בּו שְׁבֶת מְכַל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת" (ב:א). מען דאַרף פֿאַרשטייען, נאָך וואס דער אייבישטער האט געענדיגט דִּי מְלָאכָה, וואס איז שִׁיך 'לַעֲשׂוֹת'. עס וואלט געדאַרפֿט שְׁטִייען 'כִּי בּו שְׁבֶת מְכַל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא', או "אֲשֶׁר עָשָׂה".

הַקֹּב"ה עָשָׂה תְּנַאי עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית

עס שְׁטִיט אין דִּי גְמָרָא (שְׁבֶת פח). "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי" (בְּרֵאשִׁית א:לא), עס שְׁטִיט אַן איבעריגע אות ה' בִּי דִּי ווארט 'שש' וואס איז דער סוף פון דִּי מעשה בְּרֵאשִׁית, צו זאָגען אַז דער אייבישטער האט געמאַכט אַ תְּנַאי, אַז דִּי וועלֵט וועט נאָר האָבען אַ קוים ווען דִּי יוֹדען וועלען מַקְבֵּל זיין דִּי תוֹרָה. אַזוי ווי עס שְׁטִיט (חֲבִקוּם גו:) "עַמֵּד וַיִּמָּדֵד אַרְצָה

וַיִּתְרוּכְפוּ עִמּוֹדֵי תְּבֵל" - אויב די יודען זענען מקבל די התורה וועט די וועלט האבען א קיום, און אויב נישט וועט זי צוריק ווערען וויסט (עי' ילקוט שמעוני חבקוק).

בשעת קבלת התורה נגמר הבריאה ע"י ישראל

אזוי איז די וועלט געווען אנגעהאנגען אויף דעם טאג פון קבלת התורה, וואס איז געווען דער זעקסטער טאג אין חודש סיון, און דעמאלס דורך דעם וואס די יודען האבען מקבל געווען די תורה איז די וועלט שטארק געווארען, און די גאנצע מעשה בראשית האט געהאט א קיום. דורך דעם ווערט גערעכנט כאילו די וועלט איז באשאפען געווארען אין ו' סיון. אויף שטייט (ימ' לגה) "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שומתי". קומט אויס אפילו אז דער אייבישטער האט געענדיגט די בריאה, אבער פון דעסוועגן איז דאך אלס אנהענגיג אין די קבלת התורה פון די יודען.

וועגען דעם שטייט דא "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות", אז די יודען וועלען צוענדיגן די מעשה בראשית ביים טאג פון קבלת התורה, נאר דעמאלס וועט די בריאה פארענדיגט ווערן. מיט דעם פארשטייט מען אויף דעם סמיכות צום קומענדיגן פסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" (ב:ד).

יארצייטען פון צדיקים

הרה"ק רבי מנחם מנדל האגער מוויזניצא זי"ע

כ"ט תשרי תרמ"ה

בעל צמח צדיק

רבי מנחם מנדל דער צמח צדיק פון וויזניץ איז געבוירען כ"ד אייר אין יאר תק"ץ, צו זיין טאטע הרה"ק רבי חיים מקאסוב זי"ע בעל תורת חיים, א זון פון הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאסוב זי"ע בעל אהבת שלום. זיין מאמע איז געווען מרת צפורה ע"ה, אן אייניקעל פון הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע.

דער ברית איז געווען אין יום המיוחס. דער צמח צדיק פלעגט זאגען א טעם לשבח פארוואס ווערט דער טאג אנגערופן 'יום המיוחס', ווייל דער טאג שטייט צווישען די 'מיוחסים' - פון איין זייט ראש חודש סיון, און פון די אנדערע זייט דער ערשטער טאג פון די ימי הגבלה. אבער ער אליינס איז גארנישט, אזויווי מלכות וואס אן א פאלק איז ער נישט קיין מלך. אזוי האט ער געזאגט אויף זיך אז ער איז גארנישט, נאר פון אלע זייטן שטייט ער צווישען די מיוחסים.

דער צמח צדיק איז געווען א גרויסער בעל צדקה. דער צאנזער רב וואס איז געווען באוואוסט מיט זיינע גרויסע סכומים וואס ער האט געטיילט פאר צדקה, האט אמאל

געזאגט: "דער חילוק פון מיר און דעם וויזניצער רבי איז - פון מיר נעמט מען, און ער געבט". דער פֿשט איז, אז צום צאנזער רב זענען געקומען יודען בעטען זייערע געברויכן. דער האט געבעטען: "איך האב נישט קיין שייך", און אנדערער האט געזאגט: "איך האב נישט קיין קליידער". און ער האט געגעבען יעדעס איינעם לפי זיינע געברויכן. אבער ביים וויזניצער רבי איז נישט געווען קיין קבלת קהל, נאר ער האט באמערקט וואו עס איז דא ארעמאן, און אזוי האט ער געשיקט פאר די ארעמעלייט.

דער משמש ר' קלמן זינגער האט פארציילט: איינמאל אין די נעכט פון חודש חשוון, עס האט געגאסען א שטארקער רעגן, דער רבי איז געזעצט אין זיין צימער און האט געלערנט, און רבי קלמן איז געווען אין צימער דערנעבן. דער רבי האט געעפנט די טיר און האט געזאגט פאר ר' קלמן: "זיי אזוי גוט, נעם דעם רעגנשייט און גיי אריין אין שטאט". האט ר' קלמן געזאגט: "רבי, ווי קען איך גיין ביי אזא וועטער אזוי שפעט ביינאכט?" דער רבי איז צוריק אריין אין צימער. עס איז אריבער א שעה, און דער רבי קומט נאך אמאל ארויס, מיט א הויפן פוהל מיט געלט אין זיין האנט, און האט געזאגט: "זאל זיין וואס זאל זיין, דו מוזט גייען צו דעם פלאץ וואס דו וועסט זעהן א לעכט ברענען, רופ ארויס דעם בעל הבית, און געב איהם די געלט, און זאג אז איך האב עס געשיקט".

ר' קלמן האט נישט געהאט קיין ברירה, און ער איז ארויס מיט א שווערע געפיהל. ער איז געגאנגען ביז צום ענדע פון די שטאט, דארט האט ער געזעהן א הויז וואו עס ברענען לעכט. ער האט זיך דערנענטערט צום הויז, און האט געטראכט: "האט דער רבי געמיינט דעם הויז?" ווייל ער האט געקענט דעם בעל הבית ער איז געווען א שיינער בעל פרנסה. ווען ער איז געשטאנען ביים פענסטער, האט ער געהערט ווי דער בעל הבית דערציילט פאר זיין ווייב, אז ער האט פארלוירען זיין עשירות, און ער האט שוין נישט קיין הצלחה ביי זיינע געשעפטן, ער איז געבליבן אן קיין פרוטה. האט ר' קלמן פארשטאנען אז דער רבי האט געמיינט דעם יוד. ער האט געקלאפט ביים פענסטער, דער בעל הבית איז ארויס, ר' קלמן האט איהם איבערגעגעבן דאס געלט, און האט געזאגט אז דער רבי שיקט עס. דער יוד האט וידער צוריק געהאנדעלט, און האט זייער מצליח געווען. דער רבי האט מקים געווען כפשוטו דעם פסוק (ויקרא כה:לה) "כי ימוך אחיך והחזקת בו".

וביתו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מזלָא טבא וגדיא יאִי

לידידינו הרה"ח ר' צבי קליין שליט"א
והר"ר ברוך הלפרין שליט"א
לרגל אירוסין נכדתו-בתו עב"ג בשעטו"מ

לידידינו הר"ר אברהם יהושע העשיל גרינצווייג שליט"א
והר"ר חנינא ליפא שמעלצער שליט"א
לרגל הולדת נכדתו-בתו בשעטו"מ

סימץ טוב ומזל טוב יהא לנו

עת הזמיר הגיע בגבולנו, נברך לאלוקינו, כשהשמחה במעונינו, בחרדת קודש וברגשי גיל וחדוה ושמחה, נשגר אנו מעומקא דליבא ברכת מזל טובא וגדיא יאה קדם פני אבינו רועינו המדריך אותנו על דרך העולה בית א-ל על אדני התורה והיראה בדרך החסידות, עטרת תפארת ראשינו נזר תפארתינו.

ב"ק מרז ארמו"ר שליט"א

לרגל השמחה הגדולה בהולדת הנכדה בשטומ"צ

בת אצל בנו הרה"צ ר' אליעזר זאב שליט"א

ראש ישיבתנו הק' בית שערים י-ם עיה"ק

יהא רעווא מן שמיא שיזכה רבינו שליט"א וכל המשפחה הרוממה לחזות בשזירת שלשלת הזהב לשם ולתפארת בבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובות, ומשמחה זו יושפע רב ברכות ושובע שמחות, עדי נזכה בצוותא לקבל פני משיח צדקנו עם מלכנו בראשנו בב"א.

רבנו ותלמידיו

הנהלת הביהא"ז